

Het schoolmaatschappelijk werk bij Stichting MDA

Jolanda van Dijk
Studentnummer: 20015847
Maatschappelijkwerk en Dienstverlening
Afstudeerproject september 2004
Haagse Hogeschool

Begeleiders:
Dhr. H. van de Heuvel, docent Haagse Hogeschool
Mevr. drs I. van de Meijden, regiomanager Stichting MDA

Voorwoord

Via een docent van de Haagse Hogeschool kwam ik eind augustus 2003 in contact met het schoolmaatschappelijk werk bij Stichting MDA. Tijdens het kennismaken met de doelgroep, werd ik zo enthousiast dat ik besloot om mijn afstudeerproject individueel bij deze stichting te schrijven. Uit de contacten met de stichting kwam de wens voort om een inventarisatie te maken van het huidige aanbod van het schoolmaatschappelijk werk en de wensen en behoeften van scholen en de smw-er in kaart te brengen.

Mijn interesse om het onderzoek te koppelen aan normen en waarden, is gewekt toen ik een artikel uit het Volkskrantmagazine van 29 november 2003 las (zie bijlage 4). Het artikel geeft een beschrijving van de problemen die wij in Nederland tegenkomen op het gebied van opvoeden op de basisschool. De school vindt dat ouders meer tijd aan de opvoeding moet besteden, terwijl ouders vinden dat de school dit moet doen. De smw-er is naar mijn idee een belangrijk persoon wanneer het gaat om het omgaan met normen en waarden. Zij is de schakel tussen het onderwijs en de hulpverlening, de driehoek van de leerling, zijn gezin en de school.

Voor het schrijven van dit afstudeerproject wil ik mijn begeleiders: Ingeborgh van de Meijden, opdrachtgever en Henk van de Heuvel, studiebegeleider, bedanken voor hun opbouwende kritieken en uitwisseling van kennis en ervaring. Daarnaast wil ik iedereen die bedanken die mij in de laatste fase van mijn studie op welke manier dan ook heeft bijgestaan en geholpen bij dit project. Vanzelfsprekend zijn dit onder andere de schoolmaatschappelijk werkers en intern begeleiders. In het bijzonder wil ik mijn ouders, broer en zusje bedanken voor de morele ondersteuning die zij mij tijdens het gehele verloop van mijn studie gegeven hebben.

Trots ben ik op wat hier voor u ligt!

Jolanda van Dijk

Nieuwerkerk aan den IJssel, september 2004

Inhoudsopgave

Voorwoord	I
Inhoudsopgave	II
Inleiding	1
1. Theoretisch kader	5
1.1 Normen, waarden en de morele opvoeding	5
1.2 Preventieve hulpverlening	7
1.3 Curatieve- en kortdurende hulpverlening	8
1.4 Mogelijke aanpak: een opvoedcursus op de basisschool	9
2. Het onderzoek	11
2.1 Verantwoording onderzoek	11
2.2 Waarom normen en waarden.....	13
2.3 Het behoefte onderzoek	14
2.4 De vragenlijst.....	14
3. Schoolmaatschappelijk werk	15
3.1 Het schoolmaatschappelijk werk in het algemeen.....	15
3.2 Het schoolmaatschappelijk werk bij Stichting MDA	16
3.3 De intern begeleider	16
3.4 De basisschool	17
3.5 De theoretische visie van de tien onderzochte scholen.	18
4. Interview resultaten schoolmaatschappelijk werkers	21
4.1 De werkzaamheden van de smw-er.....	21
4.2 Normen, waarden en de morele opvoeding.....	21
4.3 Preventieve hulpverlening	23
4.3.1 Voorlichting geven	23
4.3.2 Signaleren	24
4.4 Curatieve- en kortdurende hulpverlening	26
4.4.1 Outreachend hulpverleners	27
4.4.2 Consulteren	27
4.4.3 Ondersteunen.....	28
4.4.4 Belangen behartiging	30
5. Interview resultaten intern begeleiders	31
5.1 De werkzaamheden van de smw-er.....	31
5.2 Normen, waarden en de morele opvoeding.....	31
5.3 Preventieve hulpverlening	34
5.3.1 Voorlichting geven	34
5.3.2 Signaleren	35
5.4 Curatieve- en kortdurende hulpverlening	37

5.4.1	Outreaching hulpverleners	39
5.4.2	Consulteren	40
5.4.3	Ondersteunen.....	42
5.4.4	Belangen behartigen.....	44
6.	Samenvatting en conclusies.....	47
6.1	Samenvatting smw theorie en opvattingen 10 niet-achterstandsscholen.....	47
6.2	Praktijk smw-ers en scholen	50
6.3	Verhouding van preventieve en curatieve hulpverlening	54
6.4	De gewenste situatie	55
6.4	Mogelijke aanpak: opvoedcursus	57
7.	Aanbevelingen	59
7.1	Normen, waarden en de morele opvoeding	59
7.2	Preventieve hulpverlening	59
7.3	Curatieve- en kortdurende hulpverlening	60
7.4	Mogelijke aanpak: opvoedcursus	61
Bijlage	.....	I
	Bijlage 1 vragenlijst interview.	II
	Bijlage 2 bronvermelding	V
	Bijlage 3 begrippenverklaring	VII
	Bijlage 4 artikel normen en waarden.....	IX

Inleiding

In het kader van de HBO-opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening is mijn afstudeerproject gericht op het schoolgericht maatschappelijk werk (smw) in dienst van Stichting Maatschappelijke Dienst Alexander (MDA). Stichting MDA biedt in de regio Rotterdam-Alexander verschillende werksoorten te weten:

- juridische hulpverlening,
- sociale dienstverlening,
- ouderen maatschappelijk werk,
- algemeen maatschappelijk werk,
- schoolgericht maatschappelijk werk.

Bij Stichting MDA zijn zes schoolmaatschappelijk werkers (smw-ers) werkzaam en deze zijn verbonden aan 24 scholen in de wijken Ommoord, Zevenkamp, Het Lage Land, Prinsenland, Oosterflank en Nesselanden. Sinds begin april 2004 is er een verandering gekomen in het aantal uur dat de smw-er op een school aanwezig is. Het is nu zo dat het aantal uren dat de smw-er op de school zit, aangepast is aan het aantal leerlingen die de school telt. In het verleden was dat niet zo en kon de smw-er op een andere manier met de aanwezige uren omgaan. Voor scholen brengt dit de nodige veranderingen mee. De vraag van de school en het aanbod van het smw is veranderd.

De vraag vanuit Stichting MDA is om een inventarisatie te maken ten aanzien van de behoefte van de scholen ten opzichte van het aanbod van het smw. Hiervoor gebruik ik een theoretische notitie dat bestaat uit het boek Schoolmaatschappelijk Werk geschreven door Neeltje Scalongne en een interview met deze schrijfster. Haar theoretische en praktische visie vormen een leidraad in het verloop van het onderzoek. Zes smw-ers geven in het onderzoek aan hoe het smw zich in de praktijk presenteert. Tenslotte hebben tien geselecteerde scholen, verdeeld over vijf wijken in deelgemeente Alexander, een theoretische (de schoolgids) en praktische (het interview) visie gegeven. Ik toets in hoeverre de theorieën overeenkomen met de praktijkervaringen van de smw-ers en ib-ers.

Naast een behoefte inventarisatie toets ik het inzicht van smw-ers en ib-ers in het takenpakket van de smw-er. Ik koppel normen en waarden aan het takenpakket van de smw-er. Ik heb gekozen voor belangrijke taken die binnen het takenpakket van de smw-er vallen. Dit zijn taken op het gebied van:

- de morele opvoeding,
- preventieve hulpverlening,
- curatieve hulpverlening.

Op grond van de inleiding en de vraag vanuit Stichting MDA, kom ik tot de volgende vraagstelling;

Welke rol kan de schoolmaatschappelijk werker hebben bij het hanteren van normen en waarden bij kinderen op school?

Subvragen hierbij zijn;

- Welke rollen heeft de smw-er op de basisschool?
- Welk beeld heeft de school bij de rol van de smw-er?
- Op welke manier ziet de smw-er normen en waarden in de hulpverlening?

De vragen voor het interview zijn gekoppeld aan een aantal taken van de smw-er.

In het interview probeer ik bij iedere taak antwoord te krijgen op:

- Hoe de huidige situatie eruit ziet.
- Wat er wordt gemist in de huidige situatie.
- Wat de gewenste situatie is.

De maatschappelijke relevantie van het doen van een behoefteonderzoek bij Stichting MDA is dat ik met mijn onderzoek een bijdrage kan leveren aan de zorg voor het kind en in het bijzonder basisscholen in Prins Alexander als het gaat om de rol van de intern begeleider en de schoolmaatschappelijk werker.

Hoofdstuk één bestaat uit het theoretisch kader. Dit kader is opgesteld aan de hand van de theorie van Neeltje Scalongne en haar boek 'Schoolmaatschappelijk werk'. Aan de hand van haar theorieën maak ik in hoofdstuk zes een koppeling met wat ik in de praktijk heb onderzocht.

In hoofdstuk twee geef ik een verantwoording voor het doen van mijn onderzoek. Ik beschrijf waarom en welke scholen aan het onderzoek zijn verbonden. Ik verbind normen en waarden aan mijn onderzoek en geef in dit hoofdstuk aan waarom ik hiervoor gekozen heb. Ook geef ik aan wat een behoefte onderzoek inhoudt. Ik besluit dit hoofdstuk met een toelichting op de vragenlijst.

Hoofdstuk drie geeft een beschrijving van het ontstaan en de dagelijkse praktijk op de basisschool. De werkzaamheden van de schoolmaatschappelijk werker en de intern begeleider worden omschreven waarna de smw-functie bij Stichting MDA in kaart gebracht wordt. Met de theoretische visie zoals deze in de schoolgids van de vijf verschillende typen onderwijs is beschreven, sluit ik dit hoofdstuk af.

In hoofdstuk vier komen de interviews met de zes schoolmaatschappelijk werkers van Stichting MDA aan de orde. Aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst is in dit hoofdstuk te zien hoe smw-ers aankijken tegen een aantal smw-taken met betrekking tot het aanleren van normen en waarden, preventieve- en curatieve taken. Daarnaast geven de smw-ers aan hoe voor hen de gewenste situatie eruit ziet en of er verschillen in opvatting zijn met de school.

Hoofdstuk vijf bestaat uit interviews met de tien scholen. De intern begeleiders vertegenwoordigen tien geselecteerde, niet-achterstandsscholen. Zij geven weer hoe smw taken met betrekking tot het aanleren van normen en waarden, preventieve- en curatieve hulpverlening terug te zien is op de school. Ook zij maken hun gewenste situatie en de mogelijke verschillen in opvatting met het smw kenbaar.

In hoofdstuk zes maak ik een verbinding tussen de theorie van mevrouw Scalongne en de praktijk volgens de smw-ers en de tien geselecteerde scholen. Deze samenvatting is schematisch weergegeven in een tabel. Daarop volgt een tabel met de huidige situatie zoals smw-ers en ib-ers deze ervaren in de praktijk. Dit hoofdstuk sluit ik af met een tabel waarin de smw-ers en ib-ers verwoorden.

Hoofdstuk zeven bestaat uit een viertal aanbevelingen aan Stichting MDA. Deze zijn gebaseerd op het onderzoek van dit afstudeerproject.

1. Theoretisch kader

Het theoretisch kader is gebaseerd op de theorie uit het boek 'Schoolmaatschappelijk werk' geschreven door Neeltje Scalongne en een persoonlijk interview met mevrouw Scalongne. Na onderzoek gedaan te hebben, naar de hoeveelheid beschikbare literatuur voor het behoeftende onderzoek, kon ik concluderen dat er weinig literatuur is over het schoolmaatschappelijk werk (smw). Ik beperk me daarom tot het boek en de kennis en ervaringen van mevrouw Scalongne. Mevrouw Scalongne speelt een grote rol bij de opbouw van het smw. Binnen het smw is zij bekend door de bijdrage die zij heeft geleverd aan het smw en wordt ook wel gezien als de grondlegger van het schoolmaatschappelijk werk.

Mevrouw Scalongne (1941) werkt momenteel incidenteel op verschillende scholen en spreekt in het interview over de ervaringen die ze heeft gehad in het speciaal basisonderwijs. Zij heeft sinds 1980 als smw-er gewerkt in het onderwijs. Sinds een aantal jaren heeft zij een particulier onderzoeksbureau 'school en perspectief' voor kinderen met leer- en opvoedingmoeilijkheden. Mevrouw Scalongne is indirect verbonden aan het smw. Kinderen komen bij haar terecht doordat ouders het kind met een mogelijk probleem opgeven voor een onderzoek. Mevrouw Scalongne is bij het smw betrokken doordat de school gegevens van het kind, haar cliënt, overdraagt.

1.1 Normen, waarden en de morele opvoeding

Het aanbod van het schoolmaatschappelijk werk wordt in de gebruikte literatuur Schoolmaatschappelijk werk omschreven, "De zorg voor kinderen met problemen in de onderwijsleersituatie staan centraal. Het smw kan een bijdrage leveren door zich te richten op het verhelderen van de posities van ouders en school en het bevorderen van de communicatie tussen beide partijen. De smw-er kan dit doen door de situatie van het kind op school en de invloed van de thuissituatie op de onderwijsleersituatie te onderzoeken. De smw-er kan zowel naar gezin als school aanbevelingen doen over probleemoplossende activiteiten. Dit kan in relatie tot het gezin de vorm aannemen van steun bij de contacten met de school of begeleiding bij de aanpak van het kind thuis. In relatie tot de school kan het gaan om steun bij de contacten met de ouders, of om adviezen over de aanpak van het kind op school. Het smw zal waar nodig samenwerken met andere disciplines in of buiten de school."

Mevrouw Scalongne: "Een kerntaak van het smw is het verhelderen van verschillen tussen school en ouders. De smw-er laat school en ouders elkaar begrijpen en respecteren. De eerste zorg voor de smw-er is de totstandkoming van een optimale communicatie tussen ouders en school. Er is altijd een verschil van normen en waarden tussen het gezin en de school. Door de verschillen te bekijken maakt de smw-er de situatie beter hanteerbaar. Een school formuleert een wens en samen met de smw-er wordt gekeken op welke manier aan deze wens te

gemoet gekomen kan worden. De taak van de smw-er is de behoeften van de scholen in te kaderen en met haar vaardigheden zoveel mogelijk aan te sluiten bij de wensen van de school. Op het moment dat de smw-er een sociaal vaardigheidstraining geeft, is zij bezig met het aanleren van normen en waarden en ondersteunt zij het kind in zijn sociale contacten. Normen en waarden zijn daar nauw mee verbonden, maar het is niet het doel van de training. Een sociaal vaardigheidstraining geeft een kind de mogelijkheid om zich aan spelregels te houden en met regels om te leren gaan. Het kind leert niet wat normen en waarden zijn. Een kind leert zich wel beter staande te houden op school en in de maatschappij. Het gaat er om wat goed is voor het kind en zijn ontwikkeling waarbij problemen voorkomen worden. De smw-er heeft het in zijn contacten met ouders ook over normen en waarden. Ouders kunnen zich verzetten tegen eisen van de school die van hun kinderen verwacht worden. Het kind kan bijvoorbeeld geleerd worden terug te slaan wanneer het gepest wordt. Het is goed mogelijk dat deze norm verschilt met de normen van de school. Het is heel legitiem dat de smw-er specifiek kijkt naar normen en waarden die op school gelden, maar die in een andere situatie ook van belang zijn. Een norm is bijvoorbeeld dat het kind op tijd op school komt. Voor de ene ouder is dat heel makkelijk en voor een ander heel erg moeilijk. Een ouder kan een norm niet altijd uitvoeren op de manier zoals de school dat verwacht. Dus als een kind altijd te laat komt en de school de smw-er inschakelt, probeert deze er achter te komen wat de achterliggende reden is van het te laat komen. Dan heb je het niet meer over waarden, maar over wat de ouders kunnen doen om orde op zaken te stellen. De smw-er bekijkt de mogelijkheden die ouders daarin hebben. Hulpverleners bestaan nooit alleen uit het aanleren van normen en waarden, maar staat altijd met iets anders in verband. De smw-er is bezig met de manier waarop mensen met elkaar omgaan en kijkt naar een effectieve manier om het kind betere normen en waarden bij te brengen. Dat is nooit puur gericht op normen en waarden, want dat is de opdracht voor de smw-er niet."

Mevrouw Scalongne: "Morele opvoeding is net als het aanleren van normen en waarden een middel, zowel voor kinderen als voor ouders. Aan de hand van vragen stellen en de effecten daarvan te bekijken kun je doordringen tot het werkelijke probleem. Het zijn de verschillen waarmee de smw-er aan het werk gaat. Een voorbeeld is wanneer er één kind in de klas stinkt, de rest van de klas dat kind vermijdt. Wanneer de hele klas stinkt ligt de norm ergens anders en is er geen sprake van een probleem. De smw-er kijkt naar de reden van het probleem, de geldende normen en waarden en naar de effecten die het probleem heeft. Het kind kan niet lekker in zijn vel zitten en daardoor afwijkend gedrag vertonen. De smw-er laat de ouders inzien welke gevolgen hun manier van opvoeden heeft."

Mevrouw Scalongne: "Het is een kernfunctie van het smw om de communicatie tussen ouders en school te verhelderen en het begrijpen van de zin van bepaalde normen en waarden. Dit is een hele belangrijke taak, waar eigenlijk nooit genoeg tijd voor is."

1.2 Preventieve hulpverlening

Het beroepsprofiel van de algemeen maatschappelijk werker (amw-er) kent vijf kerntaken.¹

- Psychosociale hulpverlening; problemen die voorkomen in de interactie tussen de persoon en zijn omgeving.
- Concrete en informatieve hulpverlening; verlenen van diverse hand- en spandiensten zoals het geven van informatie en advies.
- Onderzoek en rapportage; via onderzoek tot een goede analyse van de probleemsituatie komen.
- Signalering, belangenbehartiging en preventie; het systematisch op het spoor komen van tekorten en gebreken in regelingen en voorzieningen.
- Coördineren van zorg- en dienstverlening; het werk dient op elkaar te worden afgestemd voor een optimale aansluiting op de vraag van een cliënt.

Onder preventie wordt verstaan; op basis van vroegtijdig onderkennen van probleemsituaties wordt met het uitvoeren van preventieactiviteiten geprobeerd dreigende problemen te voorkomen. In het maatschappelijk werk onderscheidt preventie zich van andere taken doordat cliënten naar het smw komen wanneer zij zelf geen oplossing meer vinden voor hun probleem. Cliënten kunnen problematische situaties niet altijd goed onder woorden brengen. De smw-er herkent de symptomen wél waardoor preventie ook wel ‘verbetering van de hulpverlening’ kan worden genoemd.³

Signaleren is het systematisch opsporen van en aandacht schenken aan tekorten en gebreken aan het niet goed functioneren van mensen of instellingen.² Mevrouw Scalongne: “Signaleren en voorlichting geven zijn taken die gezien worden als preventieve hulpverlening. Signaleren gebeurt binnen de school over bijvoorbeeld:

- De omgang tussen leerkrachten en kinderen en andersom.
- De wijze van communicatie tussen school en ouders.
- Ontbrekende voorzieningen zoals een buitenschoolse opvang.
- Het zorgdragen aan de sociale vaardigheden.”

Mevrouw Scalongne: “In het kader van het smw, geeft de smw-er voorlichting aan cliëntgroepen. Voorlichting wordt toegespitst op voorlichting geven aan ouders, kinderen, leerkrachten, het zorgteam en instellingen in relatie met de school of het kind. De smw-er geeft voorlichting over wat hij kan betekenen binnen de school, op welke manier leerkrachten de smw-er kunnen bereiken, welke mogelijkheden en grenzen er zijn. Dat kan gedaan worden op ouder- en thema avonden voor zowel ouders als leerkrachten.

Het valt onder de professionaliteit van de smw-er om het hoe en waarom over het voorlichten van tevoren met de school te bespreken. Individuele zaken die de schoolsituatie van het

---

¹ Uit Methodiek maatschappelijk werk en dienstverlening.

² Uit Signalering in het maatschappelijk werk.

kind belemmeren worden door de smw-er behandeld. Dit kan gaan om verheldering van de probleemsituatie of het adviseren van leerkrachten/scholen over hoe ze met bepaalde gedragsproblemen om kunnen gaan. De smw-er verwijst zijn cliënten door wanneer de probleemsituatie dusdanig complex is dat het buiten het werkveld van de smw-er valt. Het smw is al ver gekomen, maar er moet aan de kerntaken gewerkt blijven worden. Door te signaleren kun je preventief werken. Richting leerkrachten werkt het geven van voorlichting, over uiteenlopende zaken, verduidelijkend.”

1.3 Curatieve- en kortdurende hulpverlening

Curatief hulpverlening is primair aandacht besteden aan de relatie tussen ouders en de school en aan individuele gevallen waar het misgaat. Samen met ouders en school kijken hoe zij dat kunnen veranderen. Curatief is ook kortdurende hulpverlening en cliënten doorverwijzen naar bijvoorbeeld het algemeen maatschappelijk werk.³

Mevrouw Scalongne: “Onder curatieve hulpverlening valt outreachend hulpverlening wat inhoudt dat de smw-er op verzoek van bijvoorbeeld een leerkracht, op een cliënt afstapt. Het kan zijn dat de omgeving een probleem heeft met de cliënt of dat de cliënt een gevaar is voor zichzelf en/of anderen. In contact met de cliënt zal de smw-er proberen de cliënt een gericht hulpaanbod te doen. De smw-er kan de cliënt overtuigen van het belang van de hulpverlening, maar wanneer de cliënt ‘nee’ zegt, blijft dat nee en zal de smw-er de cliënt serieus moeten nemen en het contact beëindigen. Ouders, leerkrachten en kinderen kunnen zonder een duidelijke vraag contact zoeken met de smw-er. Een voorbeeld is dat er vanuit school duidelijk behoefte is om contact met ouders te hebben, maar ouders zijn onbereikbaar (geven geen reactie op uitnodigingen, telefoontjes, brieven). In een aantal gevallen stapt de smw-er op die mensen af en gaat net zo lang door tot zij contact heeft. Dat is niet makkelijk en komt ook niet vaak voor. Wanneer ouders geen contact willen, wordt gekeken naar de (gevaarlijke) situatie van het kind.”

Kortdurende hulpverlening houdt in dat er hulpverlening wordt geboden met een tijdslimiet. Deze tijdslimiet moet ervoor zorgen dat de hulpverlening zo effectief mogelijk gedaan wordt en waarbij grenzen stellen nodig is. Niet iedere cliënt zal geholpen kunnen worden, waardoor de smw-er meer zal moeten doorverwijzen.⁴

Mevrouw Scalongne: “Consulteren is curatief en in de meeste gevallen kortdurend. De consulterende taak komt duidelijk naar voren bij de leerkracht. Leerkrachten komen naar het smw met vragen over het gedrag van kinderen en hoe zij hier het beste mee om kunnen gaan. Het kunnen ook ouders zijn die zich afvragen hoe ze kunnen reageren in probleemsituaties met hun kind of wat verstandig is om te doen. Een uitgebreidere taak die samenhangt

---

³ Uit Schoolmaatschappelijk werk.

met consulteren is ondersteunen. Ondersteunen is een belangrijke taak binnen het smw. Ouders worden ondersteund in hun contact met de school. Het ondersteunen is een proces waarin andere instellingen voor welzijnswerk meer gespecialiseerd zijn. De smw-er kan cliënten soms beter doorverwijzen, want het smw heeft niet altijd een uitgebreid ondersteuningsaanbod voor ouders.”

Mevrouw Scalongne: “De smw-er heeft na afloop van een consult een korte evaluatie met de leerkracht. Leerkrachten kunnen de navraag negatief opvatten en als een soort controle zien. Het is belangrijk dat aan zo’n verschil van opvatting aandacht wordt geschonken. Per school geldt een beleid waarin staat wat van de smw-er verwacht wordt. De smw-er zal moeten proberen zoveel mogelijk overeenstemming te krijgen over de uitvoer van de taken. Hoe professioneler de school is, hoe makkelijker hierover gecommuniceerd kan worden.”

Belangen behartigen is het ondernemen van activiteiten om maatschappelijke omstandigheden te beïnvloeden. Belangen behartiging wordt in de praktijk gebruikt om alle activiteiten aan te geven die smw-ers voor cliënten, in overleg met cliënten; ondernemen om iets bij derden te bereiken. Belangen behartiging gebeurt bij individuele cliënten en soms ook voor groepen cliënten. Een voorbeeld hiervan is het bemiddelen tussen ouders over een bezoeksregeling van hun kinderen. De smw-er kan rollen vervullen waarin zij de verantwoordelijkheid van de cliënt overneemt en actief voor de belangen van de cliënt opkomt.⁴

Mevrouw Scalongne: “In het smw is het niet altijd nodig belangen te behartigen van cliënten. Wanneer dit wel gebeurt neemt de smw-er taken over van ouders die ze eigenlijk zelf uit moeten voeren, maar er niet tot toe in staat zijn. Het is afhankelijk van de behoefte van de school of de smw-er hun belangen moet behartigen. Niet iedere school vindt dit een belangrijke taak.”

Mevrouw Scalongne: “De ideale verhouding tussen kortdurende- en preventieve hulpverlening is 60%-40%. In de praktijk is het vaak 50%-50%. School en ouders zijn gebaat bij kortdurende hulpverlening.”

1.4 Mogelijke aanpak: een opvoedcursus op de basisschool

Mevrouw Scalongne: “Opvoedcursussen geven op basisscholen is een prima idee. Het hangt af van de functie van de school, als er een clubhuis in de buurt is kan zo’n cursus ook prima in het clubhuis gegeven worden. Een opvoedcursus zou niet verplicht moet worden gesteld. Ouders moeten er voor open staan anders heeft het waarschijnlijk geen zin. Hoe kun je veranderen als je tegen je wil ergens toe gezet wordt? Dit is afhankelijk van de fase van inzicht waarin ouders verkeren. Ik vraag mij af wie bepaalt dat ouders niet kunnen opvoeden.”

---

⁴ Uit Schoolmaatschappelijk werk.

Mevrouw Scalongne: “De taken van het smw zijn in veel gevallen niet duidelijk op de school. Dit is een aandachtspunt voor het smw. De smw-er moet met de school duidelijke afspraken maken. De reden waarom de smw-er op school komt is te allen tijden dat het kind er beter van wordt. Dit mag door school, ouders en de smw-er nooit uit het oog worden verloren.”

2. Het onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijf ik de totstandkoming van de onderzoeksvraag en welke belangen de opdrachtgever heeft bij het doen van dit onderzoek. Ik geef in paragraaf 2.2 een verantwoording waarom ik voor het thema ‘normen en waarden’ heb gekozen. Onderzoek kan op verschillende manieren gedaan worden. Ik heb gekozen voor een behoefte onderzoek en geef hiervan in paragraaf 2.3 een omschrijving. In paragraaf 2.4 geef ik een toelichting op de vragenlijst.

2.1 Verantwoording onderzoek

In samenwerking met Stichting MDA en de Haagse Hogeschool is er een onderzoeksvraag ontwikkeld. De onderzoeksvraag is gebaseerd op de werkzaamheden van het smw die met ingang van 1 maart 2004 een verandering hebben doorgemaakt. Onderscheid is gemaakt tussen een basis en plus smw pakket, waarbij het bieden van trainingen aan scholen niet tot het reguliere basishulpverleningspakket behoort. Het pluspakket kan door de scholen ingekocht worden. De vraag die centraal staat vanuit Stichting MDA is dat zij inzicht willen krijgen in hoeverre scholen behoefte hebben aan een pluspakket.

Voor het onderzoek zijn van de in totaal 24 niet-achterstandsscholen, tien scholen uitgekozen die voldoen aan de gestelde criteria. De criteria zijn;

1. De school heeft een leerlingaantal heeft van minimaal 200 leerlingen;
2. De school bevindt zich in één van de wijken, Ommoord, Zevenkamp, Oosterflank, Prinsenland, Nesselanden of Het lage land.
3. De school draagt een bepaalde levensovertuiging uit (Vrije school, Montessori, Jena-plan, Protestants Christelijk en Rooms-katholiek onderwijs).

Tabel 1 laat het totaal aantal scholen in Prins Alexander zien. De scholen met een * hebben deelgenomen aan het onderzoek. In tabel 2 zijn details opgenomen van de geselecteerde scholen.

School	Om-moord	Zevenkamp	Ooster-flank	Prinsenland	Het lage land	Nesse-landen
Openbaar	1 *	2 *	1	1	1 *	2
Protestants Christelijk	2	1 *	1	1 *	2	0
Rooms-katholiek	2	1 *	1 *	1 *	0	0
Jenaplan	2 *	0	0	0	0	0
Vrije school	0	0	0	1 *	0	0

Tabel 1: aantal scholen Prins Alexander

School	Aantal leerlingen	Stroming	Geloof/achtergrond	Wijk
De Pionier	250		R.K.	Oosterflank
De Vliedberg	290		R.K.	Zevenkamp
De Kleine prins	600	Montessori ⁵	R.K.	Prinsenland
Jan Antonie Bijloo	240		Openbaar	Het lage Land
De Kruidenhoek	350	Jenaplan ⁶	Openbaar	Ommoord
De Waterlelie	380		Openbaar	Zevenkamp
Rudolf Steiner	230	Vrije school ⁷	Openbaar	Prinsenland
De Cornelis Haak	330		P.C.P.O.	Oosterflank
De Buskus	800		P.C.P.O.	Zevenkamp
De Stelberg	914		P.C.P.O.	Prinsenland

Tabel 2: details geselecteerde scholen

⁵ Werkt vanuit de gedachte dat in ieder kind vitale kracht aanwezig is die erop gericht is onafhankelijkheid te veroveren en zichzelf te worden.

⁶ Vanuit de gedachte om de totale persoonlijkheid van het kind tot ontplooiing te laten komen door beperkt, maar intensief kennis op te doen.

⁷ Vanuit antroposofisch mensbeeld wordt het kind opgevoed en onderwezen.

2.2 Waarom normen en waarden

‘Waarden en normen vervagen. Het is een open deur, maar niet minder waar. In de manier waarop kinderen tegenwoordig volwassenen bejegenen is te zien dat kinderen een stuk vrijer in hun uitlatingen zijn, helaas niet in positieve zin. In een samenleving waarin normen vervagen, zijn de volwassenen het voorbeeld waaraan het kind zich meet. Het gaat er in de eerste plaats om of een opvoeder recht doet aan kinderen. Ouders die hun kinderen geen tafelmanieren leren of het kind leren in de bus op te staan voor een ouder iemand, doen in feite hun kind tekort. Een onderwijzer die zijn kinderen niet leert om op een goede manier ruzie te maken, doet hen daarmee tekort.’⁸

Anno 2004 zijn normen en waarden niet meer weg te denken in politiek en maatschappelijk opzicht. Door gebeurtenissen in binnen- en buitenland komt men deze termen steeds vaker tegen. Ik richt mijn onderzoek op normen en waarden, omdat ik het heel belangrijk vind dat kinderen al op jonge leeftijd leren wat goed en fout is. Het kind leert zich aan te passen aan de geldende normen en waarden. Op de basisschool komt het kind in contact met leeftijdgenoten en met leerkrachten. Om zich staande te houden moet het kind met regels en vaardigheden om kunnen gaan. Deze regels en vaardigheden krijgt hij niet alleen in de thuissituatie, maar ook op school waar het kind een groot gedeelte van de dag doorbrengt. Ouders vertrouwen hun kind toe aan de basisschool en aan de zorg van de leerkrachten. Het is dan ook belangrijk dat normen en waarden die op school gelden, overeenkomen met de normen en waarden van de ouders. De smw-er heeft in dit geheel ook zijn normen en waarden die als een rode draad in de hulpverlening terugkomen.

Normen en waarden zitten verweven in de opvoeding en iedere volwassene die met kinderen in contact komt zal zich bewust moeten zijn van zijn normen en waarden en hoe zich dat uit in relatie met het kind. Volwassenen zijn meestal het grote voorbeeld voor het kind. Het kind leert en imiteert de volwassene. Of de volwassene nu een ouder, leerkracht of smw-er is, het goede voorbeeld geven zou iedere volwassene moeten doen.

---

⁸ Uit De morele opvoeding van het jonge kind.

2.3 Het behoefte onderzoek

Een behoefteonderzoek is ook wel een behoeftebepaling of peiling. Er wordt een inventarisatie gemaakt van het verschil tussen de huidige en toekomstige/ gewenste situatie, processen, gedragingen of resultaten. De kloof tussen 'wat is' en 'wat zou moeten zijn' wordt onderzocht. Dit betekent dat de volgende drie elementen altijd een rol spelen:

- Hoe de huidige, actuele situatie eruitziet, eventueel hoe op dit moment in de desbetreffende behoefte wordt voorzien.
- Het gemis, het tekort, de nood inzake de huidige situatie.
- De gewenste, toekomstige, bevredigende situatie.

Een behoefte is een complex begrip en kan op meerdere manieren omschreven worden. De volgende twee elementen zijn kenmerkend bij het begrip behoefte:

- Een waardering of ervaring van gemis, tekort, nood gebrek in/van de huidige situatie.
- Een wilsuiting of aandrang ten aanzien van de toekomst om het gemis ongedaan te maken.

2.4 De vragenlijst

Aan de hand van een gestructureerde vragenlijst⁹ zijn mevrouw Scalongne, zes schoolmaatschappelijk werkers en tien intern begeleiders geïnterviewd. De vragenlijst begint met een aantal algemene vragen die betrekking hebben op normen en waarden. De antwoorden op deze vragen geven een algemeen beeld over hoe de smw-ers en ib-ers denken over normen en waarden in de hulpverlening. Vervolgens volgen er vragen over preventieve- en curatieve taken. De verhoudingen tussen kortdurende- en preventieve hulpverlening is weergegeven in een grafiek. Deze grafiek is te vinden aan het begin van hoofdstuk zes. Ik neem het interview mondeling af. Daardoor kan ik dieper ingaan op wat gezegd wordt. Voor de registratie maak ik, na toestemming van de geïnterviewde, gebruik van de memorecorder. Tijdens het gesprek kan ik mij zo volledig op het gesprek concentreren. Achteraf kan ik letterlijk terug horen wat de geïnterviewde heeft gezegd en blijven de antwoorden zo objectief mogelijk. De gegevens uit alle interviews zijn geanonimiseerd.

---

⁹ Volledige vragenlijst in bijlage 1.

3. Schoolmaatschappelijk werk

Hoofdstuk drie begint met een beschrijving van het ontstaan van het schoolmaatschappelijk werk binnen het basisonderwijs. Hierop volgen de werkzaamheden van de smw-er bij Stichting MDA. Paragraaf 3.3 omschrijft de werkzaamheden van de intern begeleider. Vervolgens een terugblik naar het ontstaan van de basisschool. Dit om de lezer een algemeen beeld te geven van de functie van hoe de basisschool in de wet omschreven staat. Ik eindig met een paragraaf over de theoretische visie van tien basisscholen waarop een inventarisatie heeft plaatsgevonden. Theoretisch wil zeggen zoals geformuleerd uit de schoolgidsen.

3.1 Het schoolmaatschappelijk werk in het algemeen

In 1946 werden de eerste twee smw-ers aangesteld op een school in Amsterdam. In 1952 waren er in twaalf gemeenten veertien bureaus voor schoolmaatschappelijk werk. In 1970 werden dat zeven bureaus voor schoolmaatschappelijk werk. Bezuinigingen zorgden ervoor dat binnen het regulier basisonderwijs het aantal smw-ers slonk, terwijl het aantal binnen het speciaal onderwijs groeide. Sinds de opkomst van Weer Samen Naar School (WSNS) in 1992 is de behoefte aan schoolmaatschappelijk werk gegroeid. WSNS is een opgesteld beleid wat de uitstroom van kinderen van regulier naar speciaal onderwijs moeten afremmen. Een belangrijke doelstelling van WSNS is het verbeteren van het vermogen van de reguliere basisscholen om kinderen met specifieke behoeften passende zorg te bieden, zodat deze kinderen toch op de basisschool kunnen blijven. Om dit de bewerkstellen ontstaan ertussen reguliere basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden. Toename van expertise binnen de basisschool moet leiden tot uitbreiding van de zorgcapaciteit binnen de school. WSNS betekent voor de school:

- Vergroting van de zorgbreedte: zorgkinderen integreren in het regulier basisonderwijs.
- Adaptief onderwijs: afstemmen van de behoefte van het kind en het aanbod van het onderwijs.
- Verantwoordingsplicht: verantwoording naar het bestuur van een schoolwerkplan en leerlingvolgsysteem.

Scholen investeren in de schoolmaatschappelijk werker wanneer het aanbod nauw aansluit bij hun behoeften. Het schoolmaatschappelijk werk is niet de enige professie die zich op het terrein van problemen van kind en gezin beweegt of kan adviseren (zoals psychologen en pedagogen, jeugdzorg instellingen).¹⁰

---

¹⁰ Uit Schoolmaatschappelijk werk.

3.2 Het schoolmaatschappelijk werk bij Stichting MDA

Bij de stichting Maatschappelijke Dienstverlening Alexander (MDA) zijn zes schoolgericht maatschappelijk werkers werkzaam. Schoolgericht maatschappelijk werk (smw) houdt in dat het smw niet verbonden is aan de school en werkt vanuit een externe instelling, in dit geval Stichting MDA. MDA is een onderdeel van Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO). DSO is de gemeentelijke dienst van Rotterdam die ervoor zorgt dat het onderwijs- en jeugdbeleid van het gemeentebestuur uitgevoerd wordt. De missie van DSO is 'Het aanspreken en ontwikkelen van de talenten van alle kinderen, jongeren en volwassenen in Rotterdam, een bijdrage leveren aan het bevorderen van de sociale cohesie en de economische ontwikkeling en het werken aan sterke scholen met een aantrekkelijk leer- en werkklimaat in een betrokken omgeving.

Het doel van het smw is het voorkomen van uitval bij kinderen in de basisschoolgroep één tot en met acht door zich te richten op psychosociale hulpverlening.¹¹ Het werkterrein van de smw-er omvat de volgende taken¹²:

- het verbreden van kortdurende hulpverlening aan basisschool leerlingen en ouders,
- functioneren als intermediair tussen school en hulpverlening,
- leerkrachten ondersteunen,
- contact bevorderen tussen schoolteam en hulpverlening,
- opvoedingsondersteuning bieden aan ouders,
- samenwerken met diverse hulpverleningsinstanties (Bavo Rno¹³, Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdhulpverlening, schoolarts),
- preventief te werk gaan bij het signaleren van problemen bij leerlingen.

3.3 De intern begeleider

De intern begeleider (ib-er) is de coördinator van de zorg aan kinderen binnen de school. Iedere school heeft een ib-er. De functieomschrijving kan per school verschillen, maar omvat ten minste:

- Het begeleiden van de groepsleerkracht, zodat deze professioneler optreedt als er in de school tijd en ruimte komen voor supervisie en coaching.
- Het bespreken van behandelingsplannen met de groepsleerkrachten.
- Het afnemen van diagnostische onderzoeken.
- Het regelmatig evalueren en overleggen.
- Het onderhouden van contacten met externe zorginstanties zoals de schoolarts, de smw-er en de schoolbegeleidingsdienst.

---

¹¹ Uit het jaarverslag 2004 Stichting MDA.

¹² Uit het smw werkplan 2004-2008 Stichting MDA.

¹³ Riagg noord oost; instelling voor geestelijke gezondheidszorg.

- Het hebben van een samenwerkingsverband met andere organisaties.

De intern begeleider onderhoudt contact met andere scholen, met name wanneer kinderen nieuw op school komen of vertrekken dan wordt daarover overleg gevoerd. Verder gaat het om het hanteren en bewaken van de toetskalender, de leerlingdossiers en de orthotheek¹⁴.

3.4 De basisschool

Om een goed beeld van de basisschool te vormen geef ik een algemene beschrijving van het basisonderwijs. Voor 1985 werd de basisschool, lagere school genoemd. Na 1985 werd de Wet op het Basisonderwijs ingevoerd. Deze wet beschrijft het volgende:

- Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de kinderen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Dit wordt afgestemd op de voortgang van de ontwikkeling van kinderen.
- Het onderwijs richt zich in elk geval op de emotionele en verstandelijke ontwikkeling en op het ontwikkelen van creativiteit.
- Het verwerven van noodzakelijke kennis en van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden.
- Het onderwijs gaat er mede van uit dat de kinderen opgroeien in een multiculturele samenleving.

De Wet op het Basisonderwijs werkt bovenstaande onderwijsinhouden verder uit in negen vakgebieden waarna de overheid aangeeft welke vakgebieden aan de orde moeten komen op de basisschool en wat er minimaal geleerd moet worden. Voorbeelden van vakgebieden zijn de Nederlandse taal, rekenen, handvaardigheid, sociale redzaamheid. Elk vakgebied is opgedeeld in kerndoelen. Deze kerndoelen zijn verwerkt in het onderwijsaanbod waardoor het lesprogramma voor een groot gedeelte vast ligt. De leeromgeving (de klas, leeftijdsgenoten, de leerkracht, het team) heeft veel invloed op het leren en welbevinden van het kind op de basisschool. Een goed leerklimaat houdt in dat het kind zich veilig voelt, zich durft te uiten, vragen durft te stellen zonder angst uitgelachen te worden, anderen kan helpen en waarderen. Het leerklimaat hangt sterk af van de relatie die de leerkracht met zijn leerlingen heeft. Kinderen leren optimaal in een leerklimaat waarin:

- Structuur en duidelijkheid wordt geboden.
- Eisen worden gesteld en ondersteuning wordt geboden.
- Gekeken wordt naar wat goed gaat in plaats van wat niet goed gaat.
- Het aanbod nieuw is en aansluit bij dat wat bij het kinderleven past.
- Er een duidelijk voorbeeld is om te volgen.
- Een goede band is met degenen die het onderwijs verzorgen en de groep waarin het kind zit.

---

¹⁴ Centrum met informatie over gedrag- en leerstoornissen bij kinderen.

3.5 De theoretische visie van de tien onderzochte scholen.

Op de volgende pagina staat in tabel 3 de theoretische visie van de tien scholen waarop het onderzoek plaatsvindt. Deze visie is gebaseerd op wat er in de schoolgids van het schooljaar 2003-2004 geschreven staat over taken van de smw-er en het aanleren van normen en waarden. De scholen zijn genoemd bij naam zodat duidelijk is op welke wijze per school naar het smw gekeken wordt.

School	Taken van de smw-er	Aanleren van normen en waarden
De Pionier	Geen	Er wordt veel aandacht besteed aan normen en waarden, die ons gegeven zijn vanuit onze Katholieke achtergrond, die verweven zijn met de Nederlandse cultuur. Veel van die waarden zijn terug te vinden in andere culturen en godsdiensten. In het gesprek, maar eigenlijk in het gewone schoolse leven wordt aandacht besteed aan eerlijkheid, gerechtigheid, vriendschap en respect voor anderen.
De Vliedberg	Wordt ingeschakeld wanneer er een vermoeden bestaat dat een kind met problemen zit die hun oorzaak buiten de school hebben.	De opdracht is om binnen het onderwijs vorm en inhoud te geven aan normen en waarden als liefde en respect voor elkaar, zorg en aandacht voor elkaar en verantwoordelijkheidsbesef. De school wil een veilige en geborgen omgeving bieden waarin het kind zich geaccepteerd voelt en de mogelijkheden krijgt zich verder te ontwikkelen op sociaal-emotioneel, cognitief en creatief gebied. De school streeft naar omstandigheden en voorwaarden om de ontwikkeling van het kind tot zijn recht te laten komen.
De Kleine Prins	Het begeleiden van gezinnen in bepaalde situaties die te maken hebben met school.	De normen en waarden worden uitgedragen van de Christelijke traditie. Belangrijke waarden zijn onder andere vrijheid, verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid, respect hebben voor elkaar, elkaar waarderen en naar elkaar luisteren.
Jan Antonie Bijloo	Het bieden van hulp aan ouders bij vragen over opvoeding, gedrag, ontwikkeling op school en aan kinderen bij problemen in de omgang bij opmerkelijk gedrag.	De school is er om, samen met de ouders, het kind te begeleiden bij de omgang met leeftijdgenoten, kennis en vaardigheden bij te brengen. Ook wordt het kind geholpen bij de ontwikkelingen van de persoonlijkheid zodat het kind zijn/haar eigen plaats in de samenleving kan vinden. De school houdt zich bezig met het bevorderen van zelfvertrouwen van kinderen en het ontwikkelen van sociale vaardigheden.
De Kruidenhoek	Biedt ouders en school op maatschappelijk gebied hulp bieden bij problemen die zowel thuis als met de school in relatie staan.	De school daagt kinderen uit en stimuleert ze in hun ontwikkeling. Ook brengt de school sociale vaardigheden bij zodat kinderen zich kunnen ontwikkelen tot stabiele en creatieve persoonlijkheden. Het leerkrachtenteam vindt dat de kwaliteit van de school veel verder moet gaan dan alleen een weergave van meetbare leerresultaten. Het is heel belangrijk dat een kind zich prettig en veilig voelt op school.
De Waterlelie	Geen	Er wordt gestreefd naar een individuele aanpak voor ieder kind. De basis hiervoor moet een uitstekend pedagogisch klimaat zijn. Dit waarborgt het gevoel van veiligheid en respect voor elkaar. Bovendien is ons uitgangspunt: een vloeiend doorlopende leerlijn op alle vak- en ontwikkelingsgebieden.
Rudolf Steiner	Geen	De leerstof wordt gezien als ontwikkelingsmiddel en niet als doel op zich. Hierdoor ontwikkelt het opgroeiende kind een zelfstandig oordeel, een invoelend vermogen, een gezonde moraliteit en een creatief denken en handelen.
De Cornelis Haak	Begeleiden van ouders en/of hun kinderen. Dit kunnen leerproblemen zijn, maar ook problemen in de gezinssituatie die zijn weerslag heeft op school.	Als school worden kinderen voorbereid op eigen benen in de maatschappij te staan door het aanleren van gezond gedrag, sociale redzaamheid en sociale vaardigheden. De school heeft een sociaal vaardigheidstraining, anti-pestproject, gedragsprotocol en bepaalde vastgestelde afspraken die op school nageleefd worden.
De Buskus	Geen	De school draagt normen en waarden uit zoals deze in de Bijbel geschreven staan. Het doel van de school is om kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar in de breedste zin van het woord te ontwikkelen op cognitief en sociaal-emotioneel gebied. De Bijbel is het richtsnoer voor het handelen.
De Stelberg	Geen	De school wil bereiken dat de kinderen in een rustige en geordende omgeving met elkaar kunnen werken en met elkaar kunnen omgaan. De kinderen moeten een duidelijk inzicht hebben in hun mogelijkheden. Het hanteren van gedragsregels is dan ook noodzakelijk. De leerkrachten zien het als hun taak om de hier geschetste werkomgeving te realiseren, in samenwerking met elkaar.

Tabel 3: theoretische visie basisscholen

4. Interview resultaten schoolmaatschappelijk werkers

Dit hoofdstuk staat in het teken van de interviews met de smw-ers. Zij zijn dagelijks betrokken bij de school en kunnen een praktische visie geven over hoe zij hun werkzaamheden tot uiting brengen op school in het bijzonder bij het aanleren van normen en waarden. Zij beschrijven hun taak bij de morele opvoeding, preventieve- en curatieve taken. Zij geven aan hoe zij de gewenste situatie voor zich zien en of er verschillen zijn in de opvatting over deze taak met de school.

4.1 De werkzaamheden van de smw-er

De smw-ers geven aan op welke werkzaamheden de accenten met betrekking tot het aanleren van normen en waarden aan de basisschool leerling, liggen.

1. Signaleren, opvoedingsondersteuning. De maatschappij eist normen en waarden en bij sommige ouders moeten deze bijgebracht worden.
2. Mensen positief benaderingen en hen de ruimte geven om zich te ontwikkelen. Normen en waarden moeten daarop gebaseerd zijn en elkaar niet daarin in de weg zitten.
3. Het signaleren van een behoefte en daarop inspringen met een initiatief. Zoals bijvoorbeeld het organiseren van thema bijeenkomsten voor ouders en leerkrachten.
4. Klassengesprekken houden met de leerlingen en leerkrachten. Gezamenlijk een contract opstellen waarin de kinderen aangeven wat zij belangrijk vinden. Dit contract wordt ondertekend door ieder kind en biedt een houvast in de omgang met anderen.
5. Onbewust, maar wel aanwezig in de hulpverlening, bezig zijn met normen en waarden.
6. Kijken welke normen en waarden binnen de school passen en welke niet.

4.2 Normen, waarden en de morele opvoeding

Alle smw-ers geven duidelijk aan dat zij tijd besteden aan het hanteren van normen en waarden. Dit hanteren gebeurt niet bewust, maar zit verweven in de hulpverlening en komt in alle werkzaamheden terug. Het is bij alle smw-ers zo geïntegreerd, dat zij het subtiel maar duidelijk aanwezig terug laten komen in hun benadering. De taak van de smw-er is ouders inzicht geven in hun handelen, zowel negatieve als positieve kanten. In de hulpverlening is het belangrijk om na te gaan op welke wijze de moraal van het kind is ontwikkeld en hoe het kind daarmee aan de slag gaat. De taak van het smw ligt vooral bij het signaleren en het navragen bij ouders, welke normen en waarden zij belangrijk vinden en hoe zij hiermee omgaan. De smw-er gaat met ouders in gesprek over opvoeding door te praten over de wijze waarop ouders hun kinderen straffen, belonen, corrigeren en uitleggen. Je kunt als smw-er

invloed uitoefenen op de opvoedingsstijl van ouders. Dit kan van groot belang zijn voor de gewetensontwikkeling van kinderen.

Wat moreel is ligt voor iedereen anders. De smw-er mag en kan zijn ideeën over morele opvoeding niet aan iedereen opdringen. Hij zal zich proberen aan te passen en in te voegen en na te gaan waar het moreel van het gezin ligt. Het is belangrijk dat ouders bij het smw met een vraag komen vanuit hun referentie kader. Het doel van het smw is om deze vraag zo goed mogelijk te beantwoorden. De taak van de smw-er komt vooral tot uiting in het bijsturen van kinderen en ouders, soms ook van leerkrachten. Bijsturen wanneer het de verkeerde kant op dreigt te gaan of wanneer ouders ondersteuning nodig hebben bij de opvoeding. De smw-er is vooral bezig met hoe je met elkaar omgaat.

De gewenste situatie

De smw-ers geven aan wat voor hen gewenst is op het gebied van normen, waarden en de morele opvoeding.

- Ouders moeten de tijd nemen voor een juiste opvoeding zodat zij een eigen stijl ontwikkelen bij het grenzen stellen en aandacht geven. Daarnaast zal het smw laagdrempelig moeten blijven zodat ouders bereikbaar blijven en te motiveren zijn.
- Ouders kunnen in gesprek met een smw-er zien hoe een professional zonder belangen, het functioneren van hun kind benoemt. Het zet ouders aan tot nadenken over het ongewenste gedrag.
- Het takenpakket kan uitgebreid worden met bijvoorbeeld groepswork, opvoedkundige- en sociaal vaardigheidstrainingen. Een taak van de smw-er zou kunnen zijn om meer en vaker de cursus 'Opvoeden zo!'¹⁵ te geven.
- Het werkt prettiger voor de smw-er wanneer de school de smw-er vaker en sneller inschakelt.

Verschil in opvatting tussen de school en het smw

Vier smw-ers geven aan dat zij geen verschillen in opvattingen tegengekomen tussen de school en het smw. Twee smw-ers zeggen er het volgende over.

- Je komt problemen tegen wanneer normen van ouders dusdanig verschillen dat het welzijn van het kind wordt bedreigd. Dit zijn situaties waarin sprake is van verwaarlozing, of kindermishandeling. De smw-er zal dan ingrijpen. In relatie tot de school komt de smw-er situaties tegen waarin de school niet zijn verantwoordelijkheid wil nemen. De smw-er kan in geval van vermoedens van kindermishandeling in gesprek met ouders gaan waarin de zorgen van de school besproken worden.
- De smw-er verschilt wel eens met de ouders over een norm. Zo'n norm kan de smw-er onbelangrijk vinden, maar het gaat erom of het kind geen schade ondervindt in de situatie. Een voorbeeld is dat een kind zoveel mogelijk beschermd moet worden en altijd naar school gebracht en gehaald moet worden.

---

¹⁵ Opvoedcursus gevolgd door meerdere smw-ers van MDA.

4.3 Preventieve hulpverlening

Preventieve hulpverlening heb ik in mijn onderzoek toegespitst in het geven van voorlichting en signaleren. Beide taken zijn belangrijk wanneer het gaat om het aanleren van normen en waarden.

4.3.1 Voorlichting geven

Voorlichting geven is een taak die valt onder de preventieve hulpverlening. Afhankelijk van de hulpvraag informeert de smw-er ouders, leerkrachten, kinderen of andere betrokkenen over allerlei zaken. Voorlichting geven kan in de vorm van een voorlichtingsbijeenkomst over een bepaald onderwerp. Ouderavonden en koffieochtenden zijn ook een mogelijkheid om aan grote groepen voorlichting te geven.

Er wordt voorlichting gegeven aan ib-er over:

- De mogelijkheden die zij kunnen benutten.
- De sociale kaart.
- Praktische hulpverlening.
- De werkwijze van bepaalde thema's, over bijvoorbeeld pesten weet de smw-er meer dan scholen.

Voorlichting aan ouders over:

- Mogelijkheden van cursussen en hulpverleningstrajecten.
- De werkzaamheden van de smw-er.
- De functie van externe organisaties waar ouders mee te maken krijgen. Door een deskundige uit te nodigen op een ouderavond hebben ouders de gelegenheid om vragen te stellen.

Voorlichting aan kinderen over:

- Mogelijkheden bij de aanpak van bepaalde problemen bijvoorbeeld rouwverwerking, pesten of discriminatie.

Voorlichting aan leerkrachten:

- Problematieken zoals ADHD of pestgedrag.
- Werkzaamheden en taken van de smw-er.

De gewenste situatie

De smw-ers geven aan wat voor hen gewenst is gezien het geven van voorlichting.

- Klassikaal voorlichting geven (over bijvoorbeeld pesten) aan kinderen kan meer gegeven worden vinden alle smw-ers. Naar leerkrachten toe kan deze taak meer vorm krijgen. Zij lopen wel eens tegen het voeren van oudergesprekken aan die ze heel lastig vinden. Heel incidenteel komen dat soort vragen bij de smw-er terecht. De smw-er licht de leerkracht voor hoe communicatietechnieken toegepast kunnen worden of hoe je ouders kunt benaderen. De smw-ers vinden dat zij daarin wel wat te bieden hebben.

- Er zijn scholen die zelf problemen aanpakken en geen ondersteuning willen bij het geven van voorlichting door de smw-er. Het is niet altijd vanzelfsprekend dat een kind bij het smw terecht komt. De smw-ers vinden dat zowel het smw en de school hulp mist.
- Er zou een taak kunnen liggen in de volgende situatie. Een leerkracht heeft in zijn klas een aantal probleemkinderen en werkt met behulp van een beloningssysteem. Hierdoor krijgt de leerkracht veel ouders die aangeven dat een ander kind wel wordt beloond en hun kind niet. De leerkracht signaleert veel onbegrip over zijn werkwijze en zou graag willen dat er iemand hierover voorlichting komt geven aan ouders. Door dit te signaleren en te bespreken in het smw teamoverleg kan de mogelijke taak van de smw-er duidelijk worden.
- Er heerst onduidelijkheid over wat, welke instelling doet. Of het een taak van het smw is om hier duidelijkheid in te scheppen, is niet zeker, maar wel dat de smw-er het signaleert en er iets mee zou kunnen doen.

Verschil in opvatting tussen school en de smw-er

De smw-ers geven aan met de school geen opvallende verschillen in de opvatting over voorlichting geven hebben. Er wordt door de smw-ers naar gestreefd om zoveel mogelijk op één lijn te zitten met de school.

- Een smw-er vindt het vervelend dat hij soms te laat wordt ingeschakeld terwijl het probleem voorkomen had kunnen worden. Het moet, volgens hem, vanzelfsprekend zijn dat een kind, nadat hij met zijn moeder of juf heeft gepraat over zijn probleem en het dan nog niet lukt, naar de smw-er toekomt.
- Een smw-er zegt hierover dat het smw duidelijk moet zijn richting de school over het moment waarop de smw-er ingeschakeld zou moeten worden. Er wordt een voorbeeld gegeven van een vrije school die zelf meer op zal lossen. In zo'n geval werkt het niet altijd zoals de smw-er het zou willen.
- Een andere smw-er meent dat wanneer er genoeg ruimte door de school wordt geboden de smw-er in alle vrijheid zijn werk kan verrichten. Een derde smw-er ziet de vraag naar meer voorlichting, maar doordat er geen concrete afspraken worden gemaakt komt er niet veel van de grond. Zij zegt dat dit te maken heeft met de structuur van de school. Als reden noemt zij de hoeveelheid aan wandelgangen contact en de directie die niet volledig achter de ib-er staat en met alle winden meewaait. De vermindering van uren op een school belemmert de hulpverlening niet, maar de smw-er zou meer kunnen dan dat hij nu doet.

4.3.2 Signaleren

Signaleren is een taak die binnen het smw vaak voorkomt. Signaleren houdt in dat de smw-er kijkt hoe leerkrachten, ouders en kinderen onderling en met elkaar omgaan. In samenwerking met school kan de smw-er vroegtijdig problemen behandelen. Er wordt samen een afweging gemaakt met welke signalen wel wat wordt gedaan en met welke niet. Een signaal van ouders kan zijn wanneer een bepaald aantal vragen steeds opnieuw bij het smw terecht-

komt. De signalering, gedachtes en zorgen van de smw-er worden in eerste instantie teruggekoppeld aan de ib-er, waarna ouders en leerkrachten ingelicht worden. De ib-er is in de meeste gevallen op de hoogte van het hulpverleningstraject.

Twee smw-ers geven een voorbeeld over hoe het ook kan gaan. Zij gaven een klas een sociaal vaardigheidstraining. Na afloop signaleerde zij dat het probleem niet bij de klas lag, maar bij de betreffende leerkracht. In dit geval werd pas achteraf gesignaleerd waar het eigenlijke probleem lag. Te allen tijden wordt hiervan verslaglegging gedaan bij de directie. De smw-ers menen allen dat observeren geen taak is van de smw-er. De smw-er ziet en hoort veel, houdt zijn ogen continu open en deelt zijn eerste indruk met de school, maar heeft natuurlijk ook zijn grenzen in de hulpverlening.

De gewenste situatie

De smw-ers geven aan wat voor hen gewenst is gezien hun taak bij het signaleren.

- Twee smw-ers vinden dat de onafhankelijke positie van het smw bewaakt moet worden. Het gevaar van klassikale betrokkenheid is dat school en ouders om bevestiging vragen en de smw-er voor zich wil winnen.
- Meer overleg momenten met de ib-er om signalen te bespreken. De smw-er signaleert vaak sneller dan school.
- Het takenpakket van het smw is ook in dit opzicht niet altijd duidelijk op de school. Iedere school heeft een handleiding van het smw, maar dit wordt niet door iedere school even goed gelezen waardoor er onduidelijkheid over kan bestaan. Door de vermindering van het aantal uur zal de smw-er prioriteiten stellen en zullen minder voorkomende taken steeds meer op de achtergrond komen terwijl eigenlijk alles belangrijk is.

Verschil in opvatting tussen school en de smw-er

Vier smw-ers geven aan geen verschillen in opvattingen tegen te komen op de scholen waar zij werkzaam zijn.

Eén smw-er maakt wel eens mee dat leerkrachten vinden vaak dat ze gelijk hebben en willen niet altijd meewerken. Dat zorgt ervoor dat er geen optimale samenwerking kan plaatsvinden.

Een andere smw-er zegt dat je als smw-er iets meer op moet passen, omdat er geen management zit tussen de smw-er en de school. Op het moment dat de smw-er op school werkt, vertegenwoordigt hij de hulpverlening in een log schoolorgaan. De school heeft volgens deze smw-er een meer belerende en normerende cultuur en stelt meer grenzen dan de smw-er. Binnen die grenzen moet een leerling zich goed voelen. Het is voor de school niet altijd duidelijk dat het de taak van de smw-er is om school en ouders bij elkaar te brengen.

4.4 Curatieve- en kortdurende hulpverlening

Curatieve hulpverlening wordt door alle smw-ers aangegeven als meest voorkomende taak waar relatief veel tijd aan wordt besteed. Curatief hulpverleners is kortdurende hulpverlening gericht op het behandelen van een probleem. Daaronder valt onder andere:

Opvoedkundige ondersteuning, pedagogische ondersteuning, rouwverwerking, echtscheidingsverwerking, advisering zoals opdrachten geven waarmee cliënten thuis kunnen oefenen en kijken of dat effect heeft, sociaal vaardiger maken van kinderen, probleemverheldering en het opstellen van een plan van aanpak.

De gewenste situatie

Drie smw-ers geven aan tevreden te zijn met de manier waarop de taak nu tot uiting komt. Andere zeggen hierover:

- Het zou een mooie taak van de smw-er zijn de school anders te laten kijken, denken en ervaren over contact met mensen.
- Ook hier geldt dat tijdens het ib-overleg structuur moet worden gevonden over hoe de smw-er met de ib-er en school communiceren. Daarvoor zullen zij elkaar met meer regelmaat moeten zien.
- Twee smw-ers vinden dat na het doen van een intake, het hele kortdurende (3-5 gesprekken) over mag gaan in het licht ambulante (6-8 gesprekken). Door de voorpost van jeugdzorg te zijn, kan het smw voorkomen dat cliënten bij een andere instelling hetzelfde, maar net iets langer durende hulpverlening krijgen.
- Eén smw-er zou het erg prettig vinden wanneer de wachtlijsten die er binnen het smw zijn, verkort kunnen worden.

Verskil in opvatting tussen school en de smw-er

Drie smw-ers geven aan dat de verwachtingen van school en het smw niet altijd overeen komen. Er heerst onduidelijkheid over de duur van de hulpverlening. Het komt voor dat school van mening is dat de hulpverlening te lang doorgaat of juist te snel wordt afgesloten. Een smw-er geeft een voorbeeld van een school die de smw-er de opdracht geeft om de ouders te gaan 'genezen'. Volgens school sporen die ouders niet, terwijl ze te snel oordelen. Onduidelijkheid over deze taak komt doordat de school in éénrichtingsverkeer denkt. De school heeft iets te bieden en de leerling leert. Hulpverleners denken meer in dialoog. De smw-er doet iets met de ander om tot een oplossing te komen. Dit cultuurverschil tussen school en hulpverleners kan worden verminderd. De smw-er moet meer in dialoog gaan met de school.

De leerkracht communiceert teveel op een docerende manier. Er moet een bepaalde cultuur in de school zijn om als smw-er geen bedreiging te zijn voor de leerkracht. Dit is van de school afhankelijk. De school moet een bepaalde houding hebben die door iedere leerkracht wordt uitgedragen, maar dat moet de school wel zelf oppakken.

4.4.1 Outreachend hulpverleners

Onder outreachend hulpverleners verstaan alle smw-ers het doen van huisbezoeken. Dit wordt gedaan wanneer er een signaal wordt afgegeven door de ib-er. Het is belangrijk eerst contact te maken met het gezin alvorens met een hulpaanbod te komen. Eén smw-er beschrijft het meer uitgebreid: De smw-er treedt zelf naar buiten toe, buiten zijn kantoor, maar neemt ook zelf initiatief en zet dingen in gang. Bij de vorm van aanmelden (via ib-er doorverwezen), neemt de smw-er het initiatief om contact te leggen. De drempel ligt heel laag en het is vooral in de beginfase makkelijk om de hulpverlening op gang te brengen. Op het moment dat de school en de smw-er vinden dat er contact met ouders moet zijn, moet de smw-er outreachend optreden en ouders motiveren. Dit kan ook door anderen in te schakelen. Twee smw-ers werken outreachend wanneer zij participeren in jeugdnetwerken, waarin de GGD¹⁶, wijkagent, buurtwerkers en ib-ers zitten. Eén smw-er zegt het volgende: er wordt een inventarisatie gemaakt welke externe instanties een rol spelen rondom het gezin. Vervolgens wordt bekeken welke hulpverlenende instanties met het gezin bezig zijn. Daarna bekijkt de smw-er of een ouder doorverwezen kan worden of dat er contra-indicaties zijn. De smw-ers noemen allen dat outreachend hulpverleners sporadisch voorkomt. Als er nog geen hulpvraag is, wordt er ook geen outreachende hulp verleend. Voor het eerste gesprek neemt de smw-er altijd eerst zelf contact op met de ouders, maar alleen als er al van school uit actie is ondernomen.

De gewenste situatie

De smw-ers geven hun gewenste situatie bij het outreachend hulpverleners.

- Wanneer er meer tijd vrijkomt, kan er meer tijd worden besteed aan wat de smw-ers belangrijk vinden bij outreachend hulpverleners. Twee smw-ers noemen deelname aan het jeugdnetwerk in Zevenkamp. Dit vergroot ook het netwerk van de smw-er.
- Eén smw-er merkt dat leerkrachten behoefte hebben om hun verhaal kwijt te kunnen, maar zullen zelf niet makkelijk naar het smw komen. De beperkte tijd dat de smw-er op school aanwezig is, laat dit niet snel gebeuren. Er is vanuit Stichting MDA geen vraag naar een smw-er die tot 17.00 uur op school zit, maar het zou voor het smw en de school wel belangrijk zijn.

Verschil in opvatting tussen school en de smw-er

Geen van de smw-ers hebben verschillen over de opvatting van de outreachende taak.

4.4.2 Consulteren

Consulteren is een taak die valt onder kortdurende hulpverlening. Alle smw-ers geven consult. Zij beschrijven deze taak als volgt:

Het geven van advies bij bepaalde problemen, suggesties over de aanpak of omgang met bepaald gedrag.

---

¹⁶ Geestelijke Gezondheids Dienst.

Deskundigheid overbrengen aan ib-ers, leerkrachten, collega's en andere professionals. Deze taak is vooral te zien bij ib-overleg waarbij de smw-er meer kennis heeft over bijvoorbeeld ADHD¹⁷, autisme¹⁸, opvoedingsproblemen.

Eénmalig bezoek met een vraag die in een keer beantwoord kan worden. Een smw-er heeft via een spreekuur gekeken in hoeverre er behoefte is aan een consult. Daaruit is gebleken dat het veel effectiever is wanneer de smw-er op de gang loopt zodat ouders en leerkrachten hem aan kunnen schieten om een vraag te stellen. Dit werkt drempelverlagend.

De gewenste situatie

De gewenste situatie van de smw-ers bij hun consulterende taak.

- Twee smw-ers vinden dat de taak mogelijk verder ontwikkeld kan worden. Eén daarvan geeft als reden dat dit nog ontbreekt door tijdgebrek en geen gelijktijdige aanwezigheid van de smw-er en de leerkrachten. Dit wordt door zowel leerkrachten als smw-ers als gemis ervaren.
- Bij het geven van consult aan leerkrachten is het niet altijd duidelijk is of het consult gegeven moet worden. Wel is duidelijk dat smw-ers en ib-ers elkaar aanvullen met informatie over een bepaald thema.
- Eén smw-er geeft ongeveer één keer per maand een consulterend gesprek. Zij ziet dat dit vaker gedaan kan worden, maar verwacht dat er in de toekomst meer tijd voor leerkrachten komt.
- Een smw-er geeft aan dat evalueren van de werkzaamheden zou mogen gebeuren. Zij ziet vanuit de school de behoefte om, om de zoveel tijd met de smw-er stil te staan of de werkzaamheden van de smw-er duidelijk zijn.

Verschil in opvatting tussen school en de smw-er

Vijf smw-ers geven aan geen verschillen in opvattingen te hebben gehad met de school.

Eén smw-er is op een school enkel bezig geweest met curatieve hulpverlening en dat was heel beperkt. De ib-er op deze school hield haar taak en de taak van de smw-er strikt gescheiden. De smw-er meent de ib-er meer te hebben kunnen ondersteunen, maar dat liet de ib-er niet toe. De smw-er heeft dit als erg vervelend ervaren. Zelfs door het te bespreken met de directie van de school was het heel moeilijk iets te veranderen.

4.4.3 Ondersteunen

Ondersteunen is een taak die niet alleen onder kortdurende hulpverlening valt. Het komt ook tijdens curatieve hulpverlening veelvuldig aan de orde. Alle smw-ers geven aan veel tijd te besteden aan deze belangrijke taak. De smw-ers omschrijven deze taak als volgt:

1. Ondersteunen van collega's, kinderen, ouders en leerkrachten aan de hand van gesprekken. Je laat de cliënt merken dat er naar hem wordt geluisterd, zodat de cliënt zich begrepen voelt.

---

¹⁷ Attention Deficit Hyperactivity Disorder.

¹⁸ Geestes ziekte, wat zich uit in het zich terugtrekken van de buitenwereld.

2. Meedenken, meehelpen en onderzoeken waar het probleem vandaan komt. De smw-er denkt en kijkt mee, geeft steun waar dat nodig is en gaat samen met de cliënt op zoek naar een oplossing.
3. Ondersteunen doet de smw-er door te praten en mogelijkheden aan te geven, zonder op te lossen.

Het verschil tussen consulteren en ondersteunen is dat ondersteunen een intensiever karakter heeft dan consulteren.

Ondersteuning geven aan kinderen komt tot uiting bij het geven van een sociaal vaardigheidstraining en bij het begeleiden van het kind wanneer het een achterstand heeft op school of een traject volgt, wanneer het kind een complex heeft of niet lekker in zijn vel zit.

Leerkracht ondersteuning komt tot uiting wanneer de leerkracht bij het smw voor een consult komt of tijdens een teamoverleg. De smw-er meet de kennis over een bepaald onderwerp bij leerkrachten en besteedt hier tijdens een teamvergadering tijd aan en legt zonodig nader uit. Er kan ook feedback gegeven worden. Leerkrachten vinden het prettig al pratend dingen op een rijtje te zetten, bij het leren omgaan met psychosociale problemen of met gedragsproblematiek van leerlingen.

Ouder ondersteuning komt tot uiting wanneer duidelijk wordt dat hun kind niet zal presteren zoals zij willen door bijvoorbeeld een laag IQ. Ouders moeten met een dergelijke teleurstelling om leren gaan. Of bij problemen in de omgang met of opvoeding van hun kinderen.

De gewenste situatie

Vier smw-er menen dat de ondersteunende taak uitgebreid zou kunnen worden. Zij zeggen het volgende:

- Er wordt nu gekeken naar het aantal leerlingen en niet naar de taken die de smw-er heeft. Dat is heel praktisch maar niet goed voor de hulpverlening.
- Het kan uitgebreid worden door binnen het teamoverleg voorlichting te geven. Het zou gepromoot moeten worden.
- Leerkrachtenondersteuning wordt momenteel te weinig gedaan. Hier zou meer tijd aan besteed kunnen worden.
- Als smw-er doe je beroep op je inlevingsvermogen. Een groot deel van de tijd wordt dan ook besteed aan ondersteunen. Het is een belangrijke taak omdat mensen er veel behoefte aan hebben. Ze lopen vaak al lange tijd met problemen rond. Als smw-er is het beter eerst ondersteunen in plaats van ouders meteen door te verwijzen.

Vershil in opvatting tussen school en de smw-er

Geen van de smw-ers heeft een verschil in opvatting met de school over de ondersteunende taak. Eén smw-er geeft aan dat een school vindt dat de smw-er er moet zijn voor de kinderen. Deze school is achteruit gegaan in het aantal uur dat de smw-er op school aanwezig is. De ib-er neemt daardoor een deel van de taak van de smw-er over en geeft zelf leerkracht ondersteuning. Hier is vanuit school behoefte aan. Officieel mag dit niet, omdat het niet onder het takenpakket van de ib-er valt.

4.4.4 Belangen behartiging

Belangen behartiging wordt door alle smw-ers aangeduid als belangrijke taak. Alle smw-ers zijn het eens dat de smw-er handelt vanuit de belangen van het kind. Het kind zit vijf dagen op school. De school heeft zijn eigen visie en heeft nogal eens de neiging om ouders negatief neer te zetten. Het smw probeert ouders en school in dezelfde richting te laten denken. Soms lukt dat niet en worden kinderen opeens van school gehaald. De smw-er moet ervoor zorgen dat ouders en school een goede communicatie hebben. Onder het takenpakket van de smw-ers valt het begeleiden van iemand bij het vinden van de juiste hulpverleningsinstantie, kleinschalig bij de sociale dienst of rechtsbijstand. Bij het bijwonen van een conferentie kan de smw-er laten zien dat het smw iets toevoegt. Het doel hiervan is om te laten zien hoe belangrijk het smw is. In de praktijk zijn de resultaten zichtbaar, ondanks dat ze niet altijd even tastbaar zijn. De smw-er moet er van overtuigd zijn dat zijn werk iets bijdraagt aan de positieve ontwikkeling van het kind. Het is een taak dat de smw-er een buffer is bij conflicten. Het wordt dan een soort bemiddelende functie. Twee smw-ers zien deze taak als het versterken van de positie van de cliënt. In de praktijk komt het bij hen zelden voor dat zij gevraagd worden de belangen te behartigen van cliënten. Er wordt gezegd dat probleemgedrag bij het kind ligt, maar volgens de smw-er ligt het aan de opvoeding. Gedrag leert een kind van anderen. Een kind leert gaandeweg het leven hoe hij zich kan gedragen. Gedrag is een reactie.

De gewenste situatie

Alle smw-ers zijn tevreden met de invulling van deze taak. Twee smw-ers zeggen er het volgende over:

- De smw-er zit meer met scholen op één lijn wanneer er gekeken wordt naar leerlingaantallen in plaats van naar problematiek. Er zouden daar meer uren voor gegeven mogen worden.
- De smw-er is van een externe instantie en kan bemiddelen tussen ouders en school. Het moet duidelijk zijn dat het kind op de eerste plaats komt. Het is belangrijk te kijken wat er voor het kind mogelijk is zodat het kind verder kan.

Verschil in opvatting tussen school en de smw-er

Vier smw-ers hebben geen verschillen in opvatting over deze taak gehad met de school. Een smw-er zegt dat de school en ouders regelmatig meningsverschillen hebben en de smw-er hierin een bemiddelende functie vervult. Een andere smw-er zegt dat het geven en nemen is. De school en ouders moeten openstaan voor wat de ander denkt en met elkaar daarover in dialoog gaan. Het blijkt ook dat scholen wel eens vergeten dat de smw-er vanuit een externe instantie de belangen van het kind behartigt. Door in gesprek te gaan met de ib-er kan meer duidelijkheid komen over deze taak. Pas wanneer het mis gaat wordt het handboek smw op school erbij gehaald. Er is een smw-er die dit regelmatig tegenkomt. Het is bij deze smw-er zelfs een keer voorgekomen dat de smw-er de zaak apart uit moest praten omdat er een kind doorverwezen was naar een instantie waar de school niet achter stond.

5. Interview resultaten intern begeleiders

In dit hoofdstuk probeer ik een beeld te geven van de manier waarop de scholen het smw zien. De ib-ers laten uit naam van hun school weten hoe zij denken over het smw. Zij geven antwoord op vragen over morele opvoeding, preventieve en curatieve taken. De scholen zijn onderverdeeld op hun geloof/ achtergrond.

5.1 De werkzaamheden van de smw-er

De ib-ers geven aan waar de accenten op de werkzaamheden van de smw-er liggen.

Rooms-katholiek onderwijs	Openbaar onderwijs	Protestants Christelijk onderwijs
Het ondersteunen van kinderen die problemen hebben in de school situatie op sociaal-emotioneel gebied.	Het geven van uiteenlopende opvoedkundige adviezen. Er is verder weinig bekendheid met het smw. De smw-er heeft een neutrale functie en kan ouders mogelijk doorverwijzen naar een externe instantie.	Ouderbegeleiding, opvoedingsondersteuning, leerlingbegeleiding, advisering aan de school voor zover nodig. De smw-er heeft bij een leerling-overleg een grote rol doordat zij een meerwaarde voor de school kan betekenen.
Begeleiden van kinderen uit gebroken gezinnen, rouwverwerking, scheiding(processen), hyperactieve of snel geïrriteerde kinderen.	Begeleiding van het kind, met toestemming van de ouders, bij een diversiteit aan problemen. Ouder- en leerkrachten begeleiding.	Gesprekken voeren met ouders, leerlingen leerkrachten. Het probleem van het kind staat centraal.
Gesprekken voeren met kinderen en ouders met sociaal-emotionele problemen.	Op het sociaal-emotionele vlak een aanvulling geven op leerkrachten. Het hebben van een neurale positie binnen de school en het hebben van een netwerk om goed door te verwijzen.	De smw-er heeft een brugfunctie en is een verlengstuk tussen school en ouders. Zij biedt crisisinterventie, gaat in op problemen en biedt een klankbord voor de kinderen. Zij is objectief naar ouders toe, denkt actief mee met de ib-er, verwijst door en laat trajecten zien die gevolgd kunnen worden.
	In gesprek gaan en begeleiden van kinderen met problemen die de klas-situatie ontstijgen. Of wanneer de thuissituatie zodanig uit de hand loopt dat het een maatschappelijk probleem wordt.	

Tabel 4: accenten werkzaamheden volgens scholen

5.2 Normen, waarden en de morele opvoeding

Rooms-katholiek onderwijs

Kinderen worden attent gemaakt op alle belangrijke normen en waarden. Grootschalig gebeurt dit in de maatschappij en kleinschalig op school. De rol van de smw-er is een bijdrage te leveren bij bijvoorbeeld het Cooldown¹⁹ project. Momenteel wordt in de klas een taakspel²⁰

¹⁹ Bevorderen van gevoeligheid bij kinderen voor sociale aanwijzingen.

gedaan met de kinderen. Hierbij gaat het om het besef bij kinderen dat iets doen een consequentie heeft. Het oorzaak-gevolg principe leert kinderen aan de regels te houden. De smw-er heeft hier op dit moment geen rol in, maar mogelijk is hiervoor in de toekomst in de thuis-situatie plaats. Thuis worden dingen heel anders geïnterpreteerd dan op school. In het verschil van normen en waarden kan de smw-er mogelijk meer betekenen.

Tijd aan normen en waarden wordt in de schooltijd ingepast. Het moet niet te speciaal gemaakt worden, maar wel regelmatig terugkomen in de werkzaamheden. Zowel de leerkracht als de smw-er hebben een voorbeeldfunctie en moeten dus het goede voorbeeld geven; geen grof taalgebruik, fatsoenlijk gekleed. Wanneer iets escaleert zal de smw-er meer tijd moeten besteden aan normen en waarden. De leerkracht/school komt op de eerste plaats, want het smw is een beperkte tijd werkzaam op de school en dan komt vooral leerkrachtondersteuning aan de orde.

De smw-er hoeft geen extra tijd te besteden aan het aanleren van normen en waarden. Dit is niet van belang in haar werkzaamheden. De smw-er heeft eerder een ondersteunende functie naar leerkrachten toe om normen en waarden in de les aan de orde te laten komen.

Openbaar onderwijs

Gezien het gedrag wat de kinderen door hun opvoeding vertonen zou de smw-er best een grotere rol kunnen spelen bij de normen en waarden. In de wijk waar deze school staat wonen veel kinderen uit probleem gezinnen waar ouders moeite hebben met de opvoeding. Veel kinderen op deze school komen uit een zwak sociaal milieu en hebben een onrustige thuissituatie waardoor de smw-er heel hard nodig is.

Binnen het Jenaplan onderwijs draait alles al om normen en waarden. Het is verweven in de werkzaamheden van alle medewerkers op de school. Het komt incidenteel voor dat de smw-er tegen problemen aanloopt. Door het klassensysteem zijn er niet veel problemen die meer tijd eisen. Kinderen van verschillende leeftijden zitten bij elkaar in de klas en helpen elkaar bij problemen.

Ouders besteden weinig aandacht aan normen en waarden en verlangen dit wel van de school. Bij het inschrijven van hun kind geven ouders meteen aan dat zij dit belangrijk vinden. De rol van de smw-er is dat deze, wanneer een kind een negatieve ervaring heeft, in gesprek gaat met het kind en de ouders. De smw-er kan na een eerste indruk doorverwijzen.

Normen en waarden moeten in de lesstof verweven zitten. Het is een onderdeel van het geheel. De smw-er brengt het onder de aandacht door begeleiding te bieden aan leerkrachten. In bijvoorbeeld een pestprogramma wordt altijd al aandacht besteed aan het aanleren van

---

²⁰ Het kind leert het gewenste gedrag te vertonen door middel van kaarten die ze kunnen verdienen of verliezen bij goed of fout gedrag.

normen en waarden. De smw-er maakt in samenwerking met de leerkracht een lesvoorbereiding over de wijze waarop een bepaald thema in de klas gepresenteerd kan worden.

Protestants Christelijk onderwijs

Het is een aanvullende taak van de smw-er om extra tijd te besteden aan het aanleren van normen en waarden. Er is momenteel een student op de school bezig met een afstudeerproject rondom een sociaal vaardigheidstraining. De smw-er heeft niet veel cliënten en kan in samenwerking met de leerkracht heel goed een sociaal vaardigheidstraining geven. Het werkt veel effectiever wanneer de smw-er niet individueel, maar een groep kinderen met hetzelfde probleem begeleidt. De smw-er geeft adviezen aan de school.

In hogere groepen wordt er zeker extra tijd besteed aan het aanleren van normen en waarden. Wanneer je in groep één begint, heb je er in groep acht veel profijt van. Het smw richt zich er niet zo op. In de les komt het voldoende aan bod, maar de smw-er heeft hier te weinig tijd voor. Dit is een grote school en het is dan al moeilijk om ergens tijd vandaan te halen om contacten te onderhouden. De smw-er heeft een ondersteunende rol en draagt uit wat de school belangrijk vindt. De smw-er heeft een neutrale positie en zal bij verschillende opvattingen over de opvoeding tussen ouders en de school gesprekken voeren met beide partijen.

Bij bepaalde kinderen is het aan te raden om extra tijd te besteden aan het aanleren van normen en waarden aan de hand van bijvoorbeeld een sociaal vaardigheidstraining. De smw-er heeft dit gegeven, want er is veel vraag naar van de school en van ouders. In deze cursus komen normen en waarden expliciet naar voren. Kinderen worden zich bewust van hun gedrag. De cursus heeft een positieve uitwerking op het kind.

De gewenste situatie

Vier scholen geven aan dat zij wensen hebben bij het aanleren van normen en waarden. Bij allen gaat het om meer aanwezigheid van de smw-er op de school. Drie scholen geven een uitleg:

- De smw-er zou aanwezig moeten zijn op het moment dat er zich een probleem voordoet. Er is een duidelijke vraag naar meer smw, maar door de nieuwe manier van werken (prikklok) kan de smw-er twee cliënten per uur begeleiden. Er is geen limiet aan het aantal cliënten dat geholpen kan worden. Het aantal uren dat een smw-er op de school is, kan niet afgestemd worden op het aantal leerlingen dat op een school zit. Dit is slecht geregeld en omdat het in het belang van het kind is, zal de ib-er de kinderen zelf helpen.
- Het is wel idealistisch om meer tijd aan het aanleren van normen en waarden te besteden, maar er is ook te weinig tijd voor om het te verwezenlijken. De smw-er is een halve dag aanwezig en dit is veel te kort voor onze school. Zij zou die tijd alleen al kunnen besteden aan het geven van opvoedingsondersteuning.

5.3 Preventieve hulpverlening

Preventieve hulpverlening wordt door de scholen gezien als belangrijke taak van het smw. Ib-ers vinden vooral het geven van een sociaal vaardigheidstraining preventief. Zij geven hun visie over de taak van de smw-er op het gebied van voorlichting en signaleren in onderstaande subparagrafen.

5.3.1 Voorlichting geven

Rooms-katholiek onderwijs

De smw-er heeft geen duidelijk en veelvoorkomende taak in het geven van voorlichting. Zowel aan kinderen als aan leerkrachten komt het zelden voor. De smw-er kan voorlichting geven door het organiseren van een thema avond over bijvoorbeeld opvoeding of pestgedrag. Hier is geen vraag naar en zal dan ook niet worden gedaan.

Binnen het ib-team heeft de smw-er een rol als voorlichter, niet over de hele breedte van de school.

Openbaar onderwijs

Voorlichting wordt gegeven op thema avonden, maar niet door de smw-er. Zij heeft niet echt een taak als voorlichter. Het kan meer gezien worden als een adviserende taak.

De smw-er geeft in het leerkrachtenteam voorlichting. Er wordt op de Jenaplan veel met projecten gewerkt en de smw-er kan een rol hebben om een bepaald project te introduceren in de klas.

De rol van de smw-er beperkt zich tot individuele contacten. Op teamniveau wordt voorlichting geven gezien als het bespreken van onderwerpen zoals mishandeling of pesten.

De smw-er kan wel een rol hebben in het geven van voorlichting, maar deze is niet duidelijk te zien. Het zou mogelijk in de klas via de leerkracht naar voren kunnen komen.

Protestants Christelijk onderwijs

De smw-er kan tijdens een informatieavond aan ouders voorlichting geven over bijvoorbeeld zijn werkzaamheden binnen de school. Ook tijdens teamvergaderingen kan de smw-er thema's behandelen waarover onduidelijkheid bij leerkrachten bestaat.

De smw-er geeft voorlichting aan leerkrachten en de ib-er, maar dat gebeurt niet vaak. In het verleden is er wel eens een thema middag geweest.

De smw-er heeft hierin een rol door individueel naar ouders toe te gaan en ze door te verwijzen. De smw-er heeft richting de leerkracht een wegwijs functie.

De gewenste situatie

Vier scholen zijn tevreden met de huidige manier van voorlichting geven. Zes scholen zeggen er het volgende over:

- Ook hier komt het tijdgebrek weer om de hoek kijken. En wat ook meetelt is waar de prioriteiten liggen. Wanneer van tevoren een duidelijke vraag en taak zijn omschreven zou er meer voorgelicht kunnen worden.
- Meer voorlichting over de inhoudelijke functie van de smw-er binnen de school. Bij leerkrachten is vaak niet duidelijk wat zij bij de smw-er kunnen halen. Sommige weten niet wat hij te bieden heeft en wat ze aan het smw hebben. Het handboek van het smw is bij velen niet bekend. Dit is het tweede jaar dat de smw-er op school is, maar er heerst nog veel onduidelijkheid.
- Het is niet urgent, maar de smw-er zou een vaste rubriek kunnen hebben in de schoolkrant.
- Primair gezien ligt de taak van de smw-er bij de gespreksvoering. De school zou wel meer thema middagen willen organiseren met de smw-er, maar daar is geen tijd voor. Er zou dan door de hele school een bepaald actueel onderwerp centraal staan waar de smw-er haar bijdrage bij kan leveren. Maar praktisch gezien is het niet haalbaar.
- De balans zou meer richting de preventieve kant kunnen, zodat het niet structureel in het pluspakket hoeft. De smw-er zou eigenlijk de hele week aanwezig mogen zijn.

Verskil in opvatting tussen de school en het smw

Geen van de scholen heeft een verschil in opvatting over de taak als voorlichter.

Twee scholen vullen aan:

De smw-er is heel enthousiast en wil zich graag inzetten. Het is jammer dat er vanuit Stichting MDA een verandering plaatsvindt waardoor prioriteiten gesteld moeten worden.

Op organisatorisch vlak wordt het moeilijk realiseerbaar. Het voorlichten zou dan na schooltijd plaats moeten vinden en dan is de smw-er niet meer aanwezig.

5.3.2 Signaleren

Signaleren is een taak die een preventieve werking zou kunnen hebben. De scholen zien de taak niet allemaal op een zelfde manier tot uiting komen.

Rooms-katholiek onderwijs

De smw-er signaleert wanneer hij in gesprek is met het kind. De smw-er doet dit niet preventief door in een andere setting, zoals op het schoolplein, te observeren.

De smw-er brengt de ib-er, in het ib-overleg, op de hoogte van wat er in gesprekken naar voren komt. De ib-er signaleert ook veel en bespreekt zijn signalen in het management team- en directie overleg. De werkzaamheden van de smw-er en ib-er overlappen elkaar.

De smw-er zou een signalerende rol moeten hebben. Hij kan dingen snel zien of herkennen. Dit is echter nooit duidelijk naar voren gekomen.

Openbaar onderwijs

De smw-er heeft geen duidelijke signalerende taak. Via leerkrachten en de ib-er komen signalen bij de smw-er terecht. De samenwerking tussen beiden verloopt goed.

De smw-er kan in de groep dingen zien en dit bespreken met de ib-er. Dit gebeurt momenteel niet omdat er geen tijd is om in de groep te gaan zitten.

De leerkracht of ib-er geeft het signaal door aan de smw-er waardoor de smw-er hierin geen grote rol heeft. Alle cliënten komen via de ib-er bij het smw terecht.

De signalerende rol komt pas aan de orde wanneer er al iets gesignaleerd is en via de ib-er kenbaar is gemaakt. De smw-er gaat met de cliënt in gesprek en kan tijdens het gesprek op meerdere problemen stuiten.

Protestants Christelijk onderwijs

De smw-er kan een signalerende rol hebben door bijvoorbeeld langs de klassen te gaan, in de pauze pleinwacht te houden en door de gangen lopen wanneer de school begint en eindigt. Dit gebeurt nog niet.

De smw-er zou een signalerende functie moeten hebben, maar dit gebeurt nog niet.

Het signaleren is geïntegreerd in de werkzaamheden. De smw-er signaleert groepsprocessen en welke factor de leerkracht heeft in bijvoorbeeld de klas of op het schoolplein.

De gewenste situatie

Zes smw-er zijn tevreden met de manier waarop deze taak er momenteel uitziet. Vier andere scholen zeggen er het volgende over:

- De smw-er zou meer tijd in de klas kunnen besteden aan observeren. De smw-er die pleinwacht houdt ziet meer dan een leerkracht die er iedere dag al staat. Door tijdgebrek ligt de prioriteit van het signaleren ergens anders.
- Door de grootte van de school is het vrij moeilijk voor een smw-er met ieder signaal iets te doen. Wanneer de smw-er vaker aanwezig zou zijn, kan er preventiever gewerkt worden doordat er eerder iets met signalen gedaan kan worden.
- Als de smw-er de klas ingaat om te observeren moet zij een doel hebben. Alles moet via de ib-er gaan zodat dit soort dingen geen eigen leven gaat leiden.
- Leerkrachten zouden zelf professioneel genoeg moeten zijn om te signaleren. Zij kunnen dit dan meteen bespreken met de ib-er en kunnen ouders op de hoogte stellen van de aanwezigheid van de smw-er.

Vershil in opvatting tussen school en smw

Geen van de scholen heeft een verschil in opvatting met de smw-er.

5.4 Curatieve- en kortdurende hulpverlening

Onder curatieve hulpverlening vallen taken als outreachend hulpverlenen, consulteren, ondersteunen en belangen behartigen. De tien scholen geven aan hoe zij deze taak terug zien in de werkzaamheden van de smw-er.

Rooms-katholiek onderwijs

De smw-er heeft een behandelende rol. De smw-er moet een doel hebben om het kind te begeleiden in de klas- en thuissituatie waarna een plan van aanpak kan worden opgesteld.

De smw-er kan beter geen curatieve taak hebben, omdat kinderen dan geholpen moeten worden op het moment dat er al problemen zijn. Bij een echtscheiding kan het niet anders, maar er zou vooral preventieve hulp verleend moeten worden.

De smw-er heeft een curatieve rol wanneer er een probleem geconstateerd is waar wat aan gedaan moet worden.

Openbaar onderwijs

De werkzaamheden van de smw-er zijn vooral curatief. De smw-er zoekt altijd naar een oplossing voor een probleem. Er is meestal behoorlijk wat aan vooraf gegaan voordat ouders bij het smw terecht komen.

De smw-er heeft alleen maar een curatieve rol. Ze pakt problemen aan en bespreekt en overlegt wat er aan gedaan kan worden. De taken van de ib-er en smw-er zijn verdeeld en duidelijk is wie wat doet. Een open communicatie is belangrijk voor de samenwerking.

Een curatieve rol is niet duidelijk te benoemen. Het is beter dat er preventief gewerkt wordt door het geven van bijvoorbeeld een opvoedcursus, aandacht geven aan probleemkinderen in de groep en een programma op te richten waardoor men leert met het gedrag om te gaan.

De smw-er kan een curatieve rol hebben. Deze rol is niet direct te omschrijven omdat niet aan te tonen is wat de rol inhoudt.

Protestants Christelijk onderwijs

De smw-er zet altijd een traject uit wanneer zij aan het werk gaat met ouders of kinderen. Het is een belangrijke taak in de interactie tussen leerkracht en leerling. Het gedrag van leerkrachten kan gevolgen hebben bij het kind waar, in eerste instantie, bij stil gestaan wordt. Door dit te spiegelen met de leerkracht helpt de smw-er het probleem op te lossen.

De smw-er heeft een grote rol in de curatieve hulpverlening. Het kind begeleiden is een belangrijke taak van de smw-er waarbij zij een stabiele positie inneemt. Daarnaast zijn er veel gesprekken tussen de smw-er en ouders, waardoor ouders geholpen zijn en verder kunnen. De smw-er bepaalt welke mensen door haar geholpen worden of welke zij doorverwijst. Wanneer de smw-er mensen helpt blijft het altijd de vraag of dit afdoende is geweest.

Curatief hulpverlening is de meest voorkomende taak van de smw-er. De smw-er pakt problemen op en verwijst mensen door. Er is genoeg werk om processen meer te begeleiden, maar dit is iets waaraan in de toekomst meer tijd kan worden besteed. Door de tijdsdruk kan de smw-er niet alles begeleiden. In overleg met het smw neemt de ib-er taken over waarvan sommige gevallen de smw-er niet op de hoogte is.

De gewenste situatie

Drie scholen zijn tevreden met hoe de curatieve taak op dit moment door de smw-er tot uiting wordt gebracht. Zeven scholen denken hier anders over.

- Twee scholen delen de mening dat het beter is wanneer er minder curatieve hulp wordt verleent. Dit kan door met de smw-er te bespreken welk kind een grote kans maakt waar het kan escaleren. Op dat moment moet er al actie worden ondernomen.
- Drie andere scholen zien voor de hele week werk voor de smw-er. Zij hebben de smw-er graag meer uren. Twee scholen vullen aan:
- Tijd zorgt ervoor dat er niet meteen iets gedaan kan worden. Door een wisseling van de smw-er is er geen continuïteit en moeten ouders en kinderen opnieuw wennen aan de smw-er. Wanneer er iedere week overleg plaatsvindt tussen het smw en het de ib-er is er een beter overzicht van waar het punt ligt wanneer actie ondernomen moet worden.
- Op groepsniveau zou mogelijk meer gedaan kunnen worden. Bij een probleem in de klas is het beter om een hele groep te bereiken. De smw-er staat los van de groep en kan er mogelijk meer uit krijgen dan wanneer de leerkracht een cursus geeft. Een neutraal persoon binnen de groep is heel belangrijk.

Verschil in opvatting tussen de school en het smw

Geen van de tien scholen heeft een verschil in opvatting met de smw-er over de curatieve taak. Twee scholen geven een toelichting: de smw-er is op dit moment nog niet bevoegd om met groepen te werken. Ook moet er tijd voor gemaakt worden. Op dit moment gaat het goed, maar wanneer hier veranderingen in aangebracht worden bestaat de kans op tijdnood. De school streeft altijd naar verbetering en zal dit in goed overleg met de smw-er trachten te bereiken.

5.4.1 Outreachend hulpverleners

Outreachend hulpverleners is een minder bekende taak van de smw-er. De scholen zien de smw-er op de volgende manier outreachend hulpverleners.

Rooms-katholiek onderwijs

Het is niet duidelijk of de smw-er outreachende hulp verleent. Ze gaat wel op huisbezoek, maar dit gebeurt sporadisch. Ouders komen altijd op school. WSNS bezoekt ouders wanneer zij hun kind aanmelden, maar dit doet nu het smw.

De smw-er verleent outreachend hulp wanneer zij op huisbezoek gaat. Wanneer een kind om wat voor reden dan ook onderzocht moet worden, gaat de smw-er thuis langs zodat ouders en de smw-er kennis met elkaar maken. Bij een vermoeden van mishandeling wordt er in het ergste geval meteen melding gedaan bij de Raad. De smw-er biedt altijd aan als eerste contact op te nemen zodat de drempel voor ouders verlaagd wordt. Ook als ouders aangeven dat zij liever hebben dat de smw-er op bezoek komt, wordt dit gedaan. Hulpverlening naar buiten gericht zoals doorverwijzen naar het amw valt onder outreachend hulpverleners. Verder dan dat (bijvoorbeeld naar het RNO of Jeugdzorg) wordt eigenlijk niet gedaan.

Vanuit het CED is er eens een verzoek geweest of de smw-er op huisbezoek kon gaan. Het is echter niet duidelijk of dit tot het takenpakket van de smw-er behoort. De werkzaamheden zijn niet altijd even duidelijk.

Openbaar onderwijs

Hier heeft de smw-er geen taak in. Wanneer zij op huisbezoek zou gaan kost dat meer tijd dan wanneer zij mensen op school ziet.

De smw-er werkt outreachend doordat zij op huisbezoek gaat. Dit gebeurt meestal wanneer ouders ongeloofwaardig overkomen. Ook vinden er wel eens gesprekken met ouders buiten werktijd plaats. Er worden geen ouders op een andere school uitgenodigd om een gesprek plaats te laten vinden.

De smw-er heeft een outreachende rol wanneer hij op huisbezoek gaat. Dit komt sporadisch voor, want ouders komen altijd op school.

Afspraken vinden meestal plaats op school. Als iets buiten het terrein van school afpeelt kun je je afvragen waar de grens ligt. De smw-er zal deze grens zelf goed moeten bewaken. Doorverwijzen is hierbij belangrijk zodat de smw-er niet te ver gaat in de hulpverlening.

Protestants Christelijk onderwijs

Op huisbezoek gaan is niet direct een rol van de smw-er. Het is op zich goed om de thuissituatie te proeven, want dan kan de zaak beter geplaatst worden. Een uitzondering is als ou-

ders straatangst hebben. Als je thuis gaat begeleiden lijkt het als snel op het amw. Er moet een link zijn met de schoolsituatie.

De smw-er gaat af en toe op huisbezoek. Dit kost meer tijd dan mensen op school spreken. Het is praktisch en laagdrempelig. Er zijn uitzonderingen (iemand die aan bed gekluisterd is), maar er zou geen reden moeten zijn waarom het anders thuis gedaan wordt. In het verleden is de smw-er samen met de leerkracht na de aanmelding wel bij ieder kind op huisbezoek geweest, maar deze regel geldt niet meer.

De smw-er legt geen huisbezoek af, maar doet alle gesprekken op school. Het is mogelijk dat ze wel eens bij ouders langsgaat, maar hiervan doet zij geen verslag.

De gewenste situatie

Vier scholen zeggen dat de huisbezoeken die de smw-er op dit moment aflegt voldoende zijn. Zij zeggen hierover:

- Huisbezoeken zijn niet haalbaar vanwege tijdnoed.
- Het probleem wat zich afspeelt is iets van het kind in relatie tot de school. Wanneer het functioneren van het kind niet belemmerd wordt door de thuissituatie en er toch problemen zijn, kan hij beter naar het amw gaan.

Zes scholen vinden dat er meer huisbezoeken gedaan mogen worden. Twee geven een toelichting:

- Bij de aanmelding wordt zoveel meer duidelijk wanneer er ook kennis is gemaakt met de thuissituatie. Er ontstaat dan een andere blik op de zaken. Het is goed om een beeld te vormen en dat mee te nemen in het vervolggesprek.
- Wanneer er meer tijd voor is, mag het vaker gebeuren. Een huisbezoek voegt iets toe aan het inschatten van de probleemsituatie. Toch is het beter als gesprekken op school plaatsvinden, het zou niet bedreigend moeten zijn voor ouders omdat het neutraal terrein is.

Verskil in opvatting tussen de school en het smw

Geen van de scholen heeft een verschil in opvatting met het smw over deze taak.

5.4.2 Consuleren

Hieronder wordt omschreven wat de consulerende taak van de smw-er is.

Rooms-katholiek onderwijs

De smw-er heeft in die zin een consulerende taak dat hij bekijkt of hulpverlening zinvol is. Alles gaat op afspraak, iemand kan niet zomaar langskomen voor een vraag of de smw-er moet er tijd voor hebben. Maar iedereen komt via de ib-er bij het smw terecht.

De smw-er kan ouders of leerkrachten consult geven. Deze kunnen een afspraak met haar maken en na het eerste gesprek wordt bekeken of er meer hulp nodig is of dat het hierbij blijft.

De smw-er werkt op afspraak, mensen kunnen niet zomaar langskomen. Wanneer de smw-er niet aanwezig is en er is iets belangrijks, dan is het onduidelijk wat er gedaan kan worden. Meestal wordt de smw-er dan gebeld of wordt een afspraak gemaakt, maar er wordt best wel eens tegen vragen aangelopen. Er worden dan afspraken gemaakt en duidelijkheid gecreëerd. Van iedere gebeurtenis leert men. De ib-er verwijst altijd door naar het smw.

Openbaar onderwijs

Deze taak komt tot uiting wanneer de smw-er met ouders praat en ze vervolgens doorverwijst naar een instantie waar zij verder geholpen worden. Het kan ook zijn dat de smw-er op aanraden van de leerkracht contact zoekt met ouders. Na afloop wordt dit teruggekoppeld naar de ib-er. Momenteel is er een leerkracht die voor ouders een thema ochtend besteedt aan bijvoorbeeld moeilijk gedrag van kleuters. Op zo'n ochtend kunnen ouders van elkaar horen hoe zij het probleemgedrag aanpakken.

De smw-er geeft consult wanneer een afspraak is gemaakt en de cliënt geholpen kan worden. Het is belangrijk om open met cliënten om te gaan zodat het de hulpverlening kan vergemakkelijken. Door veel met elkaar te praten zullen minder snel misverstanden ontstaan.

Iedereen kan consult krijgen van de smw-er. Het smw werkt op vraag en aanbod anders zal een afspraak gemaakt moeten worden. Wanneer er tijd is, gebeurt het meteen.

De smw-er heeft een consulterende taak wanneer leerkrachten met vragen zitten. Zij kunnen langsgaan op de dag dat de smw-er aanwezig is, maar kunnen ook bellen om een afspraak te maken.

Protestants Christelijk onderwijs

Onder deze rol valt onder andere het onderzoeken van de aanleiding van het probleemgedrag in de klas. De relatie leerkracht-leerling is van groot belang en door observatie kan dit onderzocht worden. De smw-er gaat een traject in en evalueert dit na zo'n zes weken. Follow-up gesprekken met leerkrachten vallen ook onder het consult.

Hieronder valt de oudergesprekken die de smw-er voert. Er is geen spreekuur. Niet alle ouders zullen weten wanneer zij de smw-er kunnen spreken en wat zij precies van haar kunnen verwachten. Doordat zij niet echt bekend is binnen de school zal ze niet snel aangesproken worden. Alles loopt via de ib-er zodat zij het overzicht houdt.

Het maken van afspraken met cliënten wordt gezien als consult geven. Ouders worden via de ib-er met het smw in contact gebracht.

De gewenste situatie

Alle scholen zijn tevreden met de taak zoals die nu is. Zes scholen geven aan dat uitbreiding van deze taak vanwege tijdgebrek niet haalbaar is. Twee scholen daarvan zeggen dat er vraag naar is, maar geen tijd. Enkele scholen geven er een uitleg bij:

- Het geven van consult is al een extra service. Er is ook geen vraag naar om bijvoorbeeld een spreekuur te houden.
- Het ideaal zou zijn wanneer er een opvoedcursus gegeven wordt, thema ochtenden, huisbezoeken en inloopsprekuren worden ingevoerd. Het zou perfect zijn, maar door het beperkt aantal uren van de smw-er niet realiseerbaar.

Verschil in opvatting tussen de school en het smw

Negen scholen hebben geen verschil in opvatting met de smw-er over deze taak. Eén school zegt: De smw-er participeert niet in het leerkrachten team. Ze zou zichzelf meer kunnen profileren wanneer zij meerdere dagen aanwezig zou zijn. De smw-er moet samen met de ib-er en ander ondersteunend personeel de leerkrachten aanvullen. Bij de ib-er gebeurt het al, maar het zou mogelijk nog meer richting leerkrachten gedaan kunnen worden. Iedereen staat er voor het kind en de ouders en we moeten allemaal op één lijn zitten.

5.4.3 Ondersteunen

Ondersteunen als curatieve taak. De scholen geven hier hun eigen omschrijving van.

Rooms-katholiek onderwijs

De smw-er ondersteunt de leerkracht door een luisterend oor te bieden voor het probleem. De ib-er wordt ondersteund door samen te bekijken wat de cliënt geboden kan worden of welk traject gevolgd kan worden.

Deze rol komt in alle werkzaamheden terug. Het is heel belangrijk dat hier tijd en aandacht aan besteed wordt.

Een deel van de taak bestaat uit het ondersteunen van de leerkracht. Dit kan zijn door adviezen te geven hoe de leerkracht problemen in de klas kan aanpakken of individueel problemen heeft met een kind. Deze taak komt vooral tot uiting binnen het team. Als er problemen zijn wordt via de ib-er de smw-er ingeschakeld.

Openbaar onderwijs

Naar ouders toe heeft de smw-er een ondersteunende taak. Naar leerkrachten en de ib-er is de ondersteuning terug te vinden in het teamoverleg. Na een doorverwijzing van de ib-er worden ouders en het smw met elkaar in contact gebracht. Het is mogelijk dat ouders zelf ook naar de smw-er gaan met vragen.

De ondersteunende taak van de smw-er komt naar voren bij de begeleiding van het kind. Ook kan het zijn dat leerkrachten met een probleem zitten en niet weten hoe hiermee om te gaan. De smw-er kan in zo'n geval de leerkracht ondersteunen en aangeven wat hij beter wel en niet kan zeggen of doen.

De smw-er ondersteunt ouders, leerkrachten en kinderen daar waar school in tekort schiet. De smw-er staat open voor vragen van leerkrachten, ouders en kinderen en geeft ondersteuning door deze vragen te beantwoorden.

Protestants Christelijk onderwijs

De smw-er heeft in alles wat zij doet een ondersteunende taak. In feite geeft zij iedereen die zij spreekt ondersteuning. Zonder deze taak zou het smw, het smw niet zijn. Ondersteuning naar ouders, kinderen en leerkrachten, maar ook naar de ib-er.

De smw-er ondersteunt de ib-er en leerkracht. Hiermee werkt zij samen. Naar ouders toe is het een meer adviserende rol. Ze gaat een gesprek aan, geeft aan hoe je op en andere manier met bepaald gedrag om kunt gaan, geeft aan welke mogelijkheden er zijn. Naar het kind toe geeft zij een andere kijk op bepaalde zaken.

De ondersteunende taak komt sterk naar voren in de hulpverlening naar ouders, school en het kind. De smw-er is een klankbord en de hulpverlening is altijd in de ondersteunende richting doordat er tips en adviezen worden gegeven.

De gewenste situatie

Zes scholen zijn tevreden met de huidige ondersteunende taak. Vier scholen geven aan hoe zij deze taak anders willen zien.

- De smw-er kan meer ondersteunen dan zij momenteel doet. Er ligt genoeg werk. Er wordt nu geen leerkrachtondersteuning gegeven door de smw-er. Dat doet de ib-er momenteel. Op het groepsniveau zou wel meer ondersteund mogen worden. Meer ondersteuning betekent ook meer overleg en dan komt het tijdsgebrek weer om de hoek.
- Meer duidelijkheid over wat de smw-er kan bieden op het ondersteunende vlak.
- Er zou mogelijk meer tijd en ruimte gegeven worden aan schriftelijke verslaglegging. Dat gebeurt nu mondeling waardoor in dossiers weinig terug te vinden is over welke afspraken gemaakt zijn. De smw-er komt hier niet aan toe.

Verskil in opvatting tussen de school en het smw

Er is bij geen van de tien scholen een verschil in opvatting over deze taak. Eén school zegt erg tevreden te zijn over de samenwerking met het smw.

5.4.4 Belangen behartigen

Belangen behartigen valt onder curatieve hulpverlening. De scholen geven aan hoe zij belangen behartiging zien binnen de werkzaamheden van de smw-er.

Rooms-katholiek onderwijs

Kinderen staan voorop. De smw-er denkt mee met ouders en neemt een stukje over wanneer er bijvoorbeeld contact moet worden gelegd met Jeugdzorg. Wanneer kinderen worden doorverwezen naar een andere instantie, onderhoudt de smw-er daar contact mee. In alle gevallen kijkt de smw-er naar de belangen van het kind en wat er gedaan kan worden om het kind zo goed mogelijk te laten functioneren.

De inhoud van het belangen behartiging is niet duidelijk. Richting kinderen wordt dit gedaan, wat een goede zaak is.

In overleg met de school behartigt de smw-er de belangen van het kind, maar dit kan ook van de leerkracht zijn. Het is ouders wel eens aangeraden gebruik te maken van het persoonsgebonden budget 'De Rugzak'.

Openbaar onderwijs

Deze taak is nog niet voorgekomen en ik vraag me af of het een taak is van het smw. De belangen moeten wel aan school gerelateerd zijn. Als ouders ergens niet toe in staat zijn, is het beter om ze door te verwijzen. Je moet als smw-er een grens kennen en weten hoe ver je gaat in de hulpverlening. De smw-er maakt zelf de keus om de belangen van de cliënt te behartigen.

Hier heeft de smw-er geen duidelijk rol in. Samen met de ib-er behartigt zij de belangen van de school. De smw-er past goed binnen de Jenaplan school, leerkrachten gaan graag naar haar toe om te praten.

De smw-er heeft hierin een adviserende rol. De smw-er kan dingen horen en zien van het kind of de ouders en kan een advies geven. Mensen maken zelf uit of ze er daadwerkelijk iets mee doen. Het smw mag niet zelfstandig contact opnemen met een instantie, maar kan wel bemiddelen.

De rol vloeit voort uit de werkzaamheden van de smw-er. Uit het gesprek met een kind kan de smw-er ophalen dat iets niet goed gaat. De smw-er zal dan moeten bekijken wat er veranderd kan worden, doorverwijzen, draaglijk maken van de situatie.

Protestants Christelijk onderwijs

Deze taak komt niet voor in het smw. Wanneer de smw-er naar een externe instantie toe bemiddelt, wordt dit vanuit school gedaan. Het is belangrijk dat de smw-er de juiste vaardig-

heden heeft om dit objectief te doen. De leerkracht of leerling kan te afhankelijk worden van de smw-er, terwijl ze ook voor zichzelf op moeten komen.

De smw-er kan wel een rol hebben bij de bemiddeling van een leerkracht-ouders relatie. Op dit moment behartigt de smw-er geen belangen. De smw-er kan het wel doen, maar heeft het nooit gedaan. In het verleden heeft een smw-er zich gemengd in een fors probleem en heeft toen alle betrokken partijen gehoord en de zaken op een rijtje gezet. De denkwijze van de smw-er kwam goed naar voren en ze bracht mensen tot een compromis doordat zij door de smw-er de situatie anders gingen zien.

De smw-er behartigt altijd belangen van mensen. Na gesprekken met een kind kan de smw-er de ib-er een andere kant van de situatie laten zien. Daardoor kan de smw-er de ib-er weerhouden om bepaalde stappen te ondernemen. Naar school toe is zij een neutraal persoon. Zij kijkt naar wat school verlangt en zal dit bij ouders zo goed mogelijk bekend maken.

De gewenste situatie

Negen scholen geven aan tevreden te zijn met de huidige situatie. Zij zeggen hier het volgende over:

- Het zou verkeerd zijn wanneer er belangen moeten worden behartigd. Een open communicatie is veel belangrijker.
- Alles wat de smw-er gaat doen moet in overleg worden gedaan met de smw-er. Wij zijn graag op de hoogte van wat er door de smw-er ondernomen wordt om belangen van cliënten te behartigen.

Twee scholen brengen het tijdgebrek aan de orde:

- De caseload van de smw-er is te groot. De smw-er heeft weinig tot geen tijd om haar verslagen te maken. Het werk hier op school lijkt te zwaar voor een smw-er met een halve dag aanwezigheid.
- Wanneer er meer tijd zou zijn kan de smw-er het pestprotocol meer uitwerken. Dit moet nu nog besproken worden in het management team, maar zou anders eerder wat mee gedaan kunnen worden door de smw-er.

Verskil in opvatting tussen de school en het smw

Geen school heeft een verschil in opvatting bij het belangen behartigen. Eén school vindt vijf uur smw op de school te kort, maar geeft aan hier geen verschillen over te hebben met de smw-er.

6. Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk geef ik een samenvatting van de interviews van hoofdstuk vier en vijf. Ik geef schematisch een vergelijking van de theorie van mevrouw Scalongne en de theorie uit de schoolgidsen van de tien niet-achterstandsscholen. Vervolgens vergelijk ik de praktijkervaring van de smw-ers en ib-ers en ook dit geef ik schematisch weer. In paragraaf drie breng ik de gewenste situatie van de smw-ers en de scholen, die hebben deelgenomen aan het onderzoek, in kaart. De laatste paragraaf bestaat uit een schematische samenvatting van hoe de smw-er en scholen denken over een mogelijke aanpak die aansluit op de probleemstelling zoals in onderstaande kolom genoemd. Ik eindig iedere paragraaf met een aantal conclusies.

Welke rol kan de schoolmaatschappelijk werker hebben bij het hanteren van normen en waarden bij kinderen op school?

6.1 Samenvatting smw theorie en opvattingen 10 niet-achterstandsscholen

De tabel op de volgende twee pagina's laat zien hoe de theoretische visie van mevrouw Scalongne en de scholen van tien niet-achterstands basisscholen in Prins Alexander met elkaar overeenkomen. Ik heb de scholen onderverdeeld op basis van achtergrond of geloofsovertuiging. Ik geef een algemene samenvatting van de scholen van hun visie op de accenten van de werkzaamheden en de taak bij het aanleren van normen en waarden. Bij preventieve en curatieve hulpverlening noem ik een enkele keer de school in het bijzonder.

Taken smw-er	Theorie Neeltje Scalongne	Rooms-katholiek onderwijs	Openbaar onderwijs	Protestants Christelijk onderwijs
Accenten werkzaamheden	Verhelderen en het tot stand laten komen van een optimale communicatie en omgang tussen het kind en de school en de kinderen onderling. Het verkleinen van de verschillen tussen het kind, ouders en de school.	Begeleiden van gezinnen in bepaalde situaties die te maken hebben met school.	Het bieden van hulp aan ouders en school op maatschappelijk gebied bij problemen die zowel thuis als met de school in relatie staan.	Begeleiden van ouders en kinderen bij leerproblemen en problemen in de gezinssituatie die zijn weerslag heeft op school.
Normen en waarden	De belangrijkste taak van de smw-er is zich aanpassen aan en begrip tonen voor het verschil in normen en waarden.	Er wordt aandacht besteed aan normen en waarden vanuit een Katholieke achtergrond. Waarden zoals verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid, respect hebben voor elkaar, elkaar waarderen.	School houdt zich bezig met het bevorderen van zelfvertrouwen en het ontwikkelen van sociale vaardigheden zodat kinderen zich kunnen ontwikkelen tot stabiele en creatieve personen. Een uitstekend pedagogisch klimaat waarborgt het gevoel van veiligheid en respect voor elkaar. De leerstof is een ontwikkelingsmiddel. Het kind groeit op met een zelfstandig oordeel, invoelend vermogen, gezonde moraliteit en een creatief denken en handelen.	De school draagt normen en waarden uit zoals deze in de Bijbel geschreven staan. Het doel van de school is om kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar in de breedste zin van het woord te ontwikkelen op cognitief en sociaal-emotioneel gebied. Het hanteren van gedragsregels is dan ook noodzakelijk.
Preventieve taken	Het geven van een sociaal vaardigheidstraining.	De Pionier werkt met het Cool-down ²¹ project. En in de klas wordt een taakspel ²² gedaan, waarbij kinderen beseft krijgen van de consequenties van hun daden. De Vliedberg kent het KEOS-project: kinderen wordt geleerd beter met elkaar om te gaan. Er wordt gewerkt aan de sociale competenties van het kindpestprotocol: regels die door leerlingen zijn opgesteld	De Jan Antonie Bijloo heeft een pestprotocol. De regels die hierin staan, zijn opgesteld met leerlingen, ouders en leerkrachten. De Rudolf Steiner heeft een intake protocol waarin duidelijk wordt hoe de school handelt bij kinderen die tegen problemen aanlopen.	De Cornelis Haak kent een anti-pestproject. Regels over pesten worden aan het begin van het schooljaar in dit protocol vastgesteld. Ook kent de school een gedragsprotocol waarin gedragsregels genoemd staan.

²¹ Bevorderen van gevoeligheid bij kinderen voor sociale aanwijzingen.

²² Het kind leert het gewenste gedrag te vertonen door middel van kaarten die ze kunnen verdienen of verliezen bij goed of fout gedrag.

Voorlichting geven	De smw-er geeft vooral voorlichting aan cliëntgroepen in de vorm van een ouderavond of klassenbezoek.	Geen.	Geen.	Geen.
Signaleren	De smw-er signaleert op scholen hoe de omgang en communicatie tussen leerkrachten, ouders en kinderen onderling is. De smw-er kan op die manier bekijken of het nodig is dat een school mogelijk een sociaal vaardigheidstraining organiseert.	Geen	Geen	Geen
Curatieve taken	Curatieve hulpverlening bestaat vooral uit het samenwerken met ouders en leerkrachten. Het is een taak waar het smw voor een groot gedeelte uit bestaat. Doorverwijzen is een onderdeel van kortdurende hulpverlening. Wanneer de smw-er eerder doorverwijst, blijft er meer tijd over voor zaken die wel binnen het smw passen.	Geen	Geen	Geen
Outreachinge hulpverlening	De smw-er werkt outreachend wanneer hij zonder duidelijke vraag op een ouder of kind afstapt.	Geen	Geen	Geen
Consulterende hulpverlening	De smw-er heeft een duidelijke consulterende taak naar de leerkracht toe. Leerkrachten kunnen met korte vragen bij de smw-er terecht.	Geen	Geen	Geen
Ondersteunende hulpverlening	Ondersteunen is een proces die de smw-er met zijn cliënt doormaakt. De cliënt kan de leerkracht, ouder of het kind zijn.	Geen	Geen	Geen
Belangen behartigen	De taak van de smw-er bij het belangen behartigen is het overnemen van taken die de cliënt zelf niet kan uitvoeren. Belangen behartigen komt binnen het smw niet vaak voor.	Geen	Geen	Geen

Tabel 5: samenvatting theoretische visie smw en scholen

Conclusies theorie smw en scholen

Het is opvallend dat 50% van de onderzochte scholen geen specifieke smw taak en in het bijzonder het aanleren van normen en waarden, in de schoolgids heeft opgenomen. De ib-er is de directe samenwerkingspartner van de smw-er. Zij is de aangewezen persoon om bekendheid te geven aan het smw op de school. Door onvoldoende begrip voor het smw, heeft het resultaat dat er minimale informatie in de schoolgids over het smw staat. Ten derde valt op dat 40% van de scholen in de schoolgids een beschrijving geeft van het pestprotocol of sociaal vaardigheidstraining.

6.2   Praktijk smw-ers en scholen

Tabel 7 beslaat de volgende drie pagina's. In deze tabel staat een samenvatting van de visie op de praktijk door smw-ers en ib-ers. Beiden geven aan hoe volgens hen de taak van het smw eruit ziet op verschillende gebieden. Te beginnen bij de accenten op de werkzaamheden, waarna de taak bij het aanleren van normen en waarden, preventieve en curatieve hulpverlening beschreven wordt.

Taken smw-er	Smw-ers	Rooms-katholiek	Openbaar	Protestants Christelijk
Accenten werkzaamheden	Signaleren en daarnaar handelen, opvoedingsondersteuning bieden aan ouders, klassengesprekken houden met leerkrachten en leerlingen. Door de neutrale functie is de smw-er flexibel tegenover school, ouders en leerlingen.	Het ondersteunen en voeren van gesprekken met kinderen die op sociaal-emotioneel gebied problemen hebben in de school situatie.	Het geven van uiteenlopende opvoedkundige adviezen. Op het sociaal-emotionele vlak een aanvulling geven op leerkrachten en ouders. De smw-er gaat in gesprek met het kind, ouders en leerkracht.	Ouderbegeleiding, opvoedingsondersteuning, leerlingbegeleiding, advisering aan de school. Het probleem van het kind staat centraal. De smw-er heeft een objectieve brugfunctie en is een verlengstuk tussen school en ouders, denkt actief mee met de ib-er, verwijst door en laat trajecten zien die gevolgd kunnen worden.
Normen en waarden	Normen en waarden zitten verweven in de opvoeding. Bij verschillen hierover is het belangrijk een overeenkomst te bereiken. Smw-ers besteden doorlopend in de hulpverlening tijd aan het aanleren van normen en waarden. Zij houden daarbij rekening met wat de school uitdraagt.	Kinderen worden attent gemaakt op alle belangrijke normen en waarden. Grootchalig gebeurt dit in de maatschappij en kleinschalig op school. De smw-er kan mogelijk meer betekenen wanneer er een verschil van normen en waarden is. Dit alles moet niet te speciaal gemaakt worden, wel regelmatig terugkomen in de werkzaamheden de smw-er vooral wanneer iets escaleert.	Binnen het Jenaplan onderwijs en de vrije school zitten normen en waarden verweven in de lesstof. De smw-er brengt het onder de aandacht door begeleiding aan leerkrachten te bieden. Kinderen van verschillende leeftijden zitten bij elkaar in de klas en helpen elkaar bij problemen. Ouders besteden weinig aandacht aan normen en waarden, maar verlangen dit wel van de school.	Het is een aanvullende taak van de smw-er om extra tijd aan het aanleren van normen en waarden te besteden. Wanneer je in groep 1 begint heb je er in groep 8 veel profijt van. De smw-er heeft hierin een ondersteunende rol, geeft voorlichting aan ouders en draagt uit wat de school belangrijk vindt.
Preventieve hulpverlening	Opvoedingsondersteuning, sociaal vaardigheidstraining geven.	Geven van sociaal vaardigheidstraining	Geven van sociaal vaardigheidstraining	Geven van sociaal vaardigheidstraining.
Voorlichting geven	Wordt gegeven aan ouders, leerkrachten en kinderen.	Kan worden gegeven door het organiseren van een thema avond over bijvoorbeeld opvoeding of pestgedrag of binnen het ib-team.	Kan worden gegeven op thema avonden aan ouders en leerkrachten. Drie scholen zeggen dat de smw-er hier geen taak in heeft.	Tijdens een informatie avond over de werkzaamheden van de smw-er. Tijdens teamvergaderingen thema's behandelen waarover onduidelijkheid heerst bij leerkrachten.
Signaleren	De smw-er heeft een onafhankelijke positie, wordt door school en ouders niet altijd zo ervaren wordt.	Hier ligt geen duidelijke taak volgens de drie scholen.	De smw-er kan in de groep signaleren en dit bespreken met de ib-er. De signalerende rol komt pas aan de orde wanneer er al iets gesignaleerd is en via de ib-er kenbaar is gemaakt. Ook tijdens een gesprek kunnen problemen boven water komen.	Drie scholen vinden dat de smw-er een verwijfsfunctie heeft. De smw-er signaleert groepsprocessen en welke factor de leerkracht heeft wanneer zij langs de klassen gaat, in de pauze pleinwacht houdt en door de gangen loopt wanneer de school begint en eindigt.
Curatieve hulpverlening	De smw-ers geven allen aan een	De smw-er heeft een behandelende	De werkzaamheden van de smw-	Curatief hulpverleners is de meest

	curatieve taak te hebben. Er gaat momenteel veel tijd uit naar deze taak, hoewel alle smw-ers de voorkeur geven aan preventief werken. Onder de curatieve taak valt het geven van sociaal vaardigheids- en weerbaarheidstraining en anti-pestprogramma's. De smw-ers zien op verschillende scholen de behoefte van dergelijke trainingen.	rol en moet een doel hebben om het kind te begeleiden in de klas- en thuissituatie waarna een plan van aanpak kan worden opgesteld.	er zijn vooral curatief. Ze pakt problemen aan en bespreekt en overlegt wat er aan gedaan kan worden. De taken van de ib-er en smw-er zijn verdeeld en duidelijk is wie wat doet. De Vrije school vindt dat deze rol niet direct te omschrijven is, omdat niet aan te tonen is wat de rol inhoudt.	voorkomende taak van de smw-er. Het uitzetten van een traject bij de begeleiding van het kind is een belangrijke taak van de smw-er waarbij zij een stabiele positie inneemt. Daarnaast zijn er veel gesprekken tussen de smw-er en ouders, waardoor ouders geholpen zijn en verder kunnen.
Outreachinge hulpverlening	Vier smw-ers geven aan dat het naar buiten toe treden is en twee vinden het vooral het participeren in het jeugdneta. Alle smw-ers vinden dat er meer tijd besteed kan worden aan deze taak.	Het is onduidelijk of de smw-er outreachende hulp verleent. Ze gaat wel op huisbezoek, maar dit gebeurt sporadisch. Ouders komen altijd op school. Het smw verwijst door naar het amw, maar het is onduidelijk of dit tot het takenpakket behoort.	Huisbezoek doen kost meer tijd dan wanneer ouders op school komen. De Vrije school vraagt zich af waar de grens ligt. Doorverwijzen is hierbij belangrijk, zodat de smw-er niet te ver gaat in de hulpverlening.	Op huisbezoek gaan is niet direct een rol van de smw-er. Het is praktisch en laagdrempelig, maar kost meer tijd.
Consulerende hulpverlening	Twee smw-ers noemen de leerkracht eveneens als voornaamste doelgroep bij het geven van consult. Drie smw-ers geven ook consult aan ouders en kinderen. Een smw-er geeft consult binnen leerling- en klassen besprekingen. Twee smw-ers geven aan deze taak meer uitgebreid te willen zien. Zij zien dat consulerende gesprekken ook geëvalueerd moeten worden zodat achteraf resultaten beter bekeken kunnen worden.	De smw-er kan ouders of leerkrachten consult geven wanneer hulpverlening zinvol is. De smw-ers werkt op afspraak, ouders kunnen niet zomaar langskomen. Wanneer de smw-er niet aanwezig is en er is iets belangrijks, dan is het onduidelijk wat er gedaan kan worden. De ib-er neemt de taken van de smw-er niet over, maar verwijst altijd door.	De smw-er geeft consult wanneer leerkrachten of ouders een afspraak hebben gemaakt, de cliënt geholpen kan worden of verwijst deze door naar een externe instantie.	Het maken van afspraken met cliënten wordt gezien als consult geven. Ouders worden via de ib-er met het smw in contact gebracht waarna de smw-er gesprekken gaat voeren.
Ondersteunende hulpverlening	Twee smw-ers zien ondersteunen als een belangrijke taak, maar vanuit de school wordt niet altijd een vraag kenbaar gemaakt. De smw-ers zeggen dat het cliëntencontact via de ib-er loopt.	Deze taak komt in alle werkzaamheden terug. Het is heel belangrijk dat hier tijd en aandacht aan wordt besteed. Een deel van de taak bestaat uit het ondersteunen van de leerkracht en de ib-er.	Daar waar school in tekort schiet naar kinderen, ouders, leerkrachten en de ib-er heeft de smw-er een ondersteunende taak.	De hulpverlening heeft altijd een ondersteunende functie. De smw-er is een klankbord, geeft tips en adviezen aan ouders, kinderen, leerkrachten, en de ib-er. Zonder deze taak zou het smw, het smw niet zijn.
Belangen behartigen	Drie smw-ers vinden dat de smw-	De inhoud van het belangen behar-	Het is onduidelijk hoe deze rol	Twee scholen menen dat deze taak

	er altijd de belangen van het kind behartigd. Een smw-er noemt het ook wel bemiddelen in een conflict situatie. De smw-ers vinden vooral dat zij door hun neutrale functie binnen de school in staat zijn om belangen te behartigen.	tiging is niet duidelijk. De belangen van het kind staan wel altijd centraal. In overleg met de Vrije school behartigd de smw-er de belangen van het kind, maar ook van de leerkracht.	eruit ziet. Dit kan een adviserende rol zijn. Samen met de ib-er behartigt de smw-er de belangen van de school. De rol vloeit voort uit de werkzaamheden van de smw-er. De smw-er bekijkt wat er veranderd kan worden of doorverwezen moet worden	niet voor komt in het smw. Wanneer er naar een externe instantie toe bemiddeld wordt, wordt dit vanuit school gedaan. De smw-er zal eerder een bemiddelende rol hebben in de relatie tussen leerkracht-ouders. Een school zegt dat de smw-er altijd belangen van mensen behartigt. De smw-er is een neutraal persoon. Zij kijkt naar wat school verlangt en zal dit bij ouders zo goed mogelijk bekend maken.

Tabel 6: praktijk smw-ers en scholen

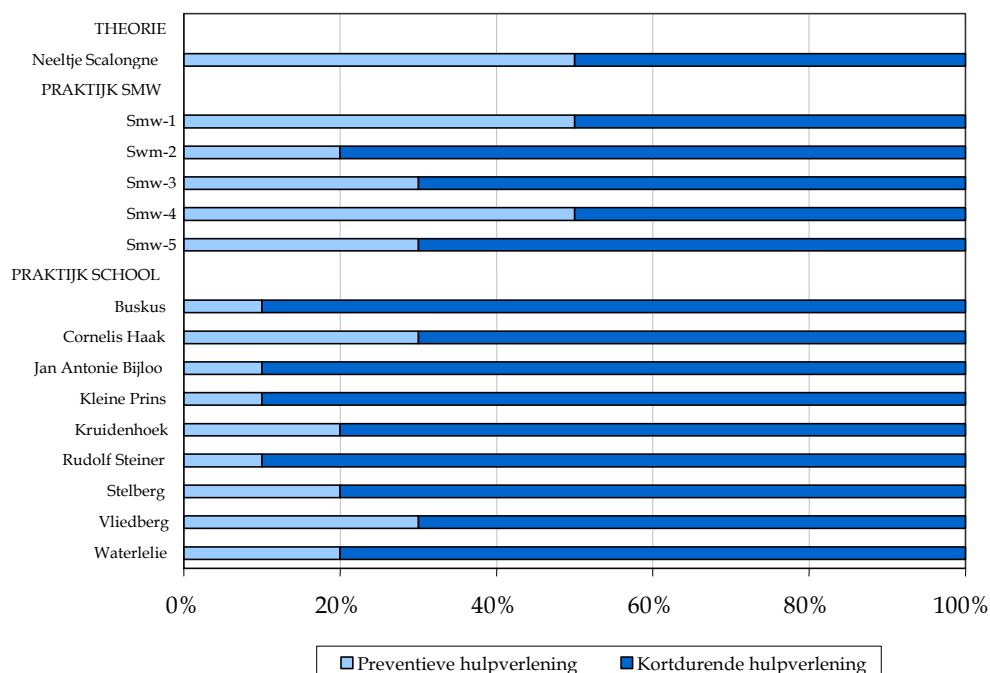
Conclusies praktijk smw-ers en scholen

80% van de scholen noemt het bevorderen van ouder-school contact als meest belangrijke taak van het smw. In het algemeen ligt hier het accent van de werkzaamheden van de smw-er. Ten tweede komt het beeld dat ib-ers bij bepaalde taken van het smw hebben, niet overeen met het beeld van de smw-ers. Daarnaast is 80% van de scholen niet goed op de hoogte van wat de smw-er voor de school kan betekenen. 50% van de ib-ers vindt dat de smw-er een taak heeft binnen het aanleren van normen en waarden. Normen en waarden kunnen verschillen, maar bij de keuze van ouders voor een bepaalde school, vindt 80% van de scholen het belangrijk dat normen en waarden overeen komen. Als laatste vindt 80% van de smw-ers dat er sprake is van tijdgebrek in het verlenen van hulp. Alle ib-ers vinden dat tijdgebrek bij meerdere taken de oorzaak is dat taken niet worden uitgevoerd zoals deze vanuit school gewenst zijn. Zij geven echter niet aan hoe het financiële beeld eruit zou moeten zien.

6.3 Verhouding van preventieve en curatieve hulpverlening

Tijdens het interview met mevrouw Scalongne, de smw-ers en ib-ers heb ik gevraagd naar de huidige situatie van de preventieve en curatieve hulpverlening in procenten. Het bleek niet makkelijk te zijn omdat in veel gevallen de werkzaamheden elkaar overlappen. Mevrouw Scalongne geeft aan hoe deze verhouding theoretisch hoort te zijn. Vijf smw-ers en negen ib-ers geven van niet achterstandsscholen, de verhouding in de praktijk weer. Van één smw-er en ib-er is dit percentage onbekend. Deze percentages zijn in de grafiek op de volgende pagina weergegeven.

Verhouding van de preventieve en kortdurende hulpverlening

Grafiek 1: huidige situatie april 2004

Conclusie verhouding van preventieve en kortdurende hulpverlening

20% van de smw-ers geeft hetzelfde percentage zoals deze in de theorie gegeven wordt. Bij 50% van de scholen ligt het percentage van de kortdurende hulpverlening hoger dan 80%. Een oorzaak van dit hoge percentage kan liggen aan de onbekendheid met de werkzaamheden van het smw.

6.4 De gewenste situatie

In onderstaande tabel is de situatie weergegeven zoals deze vanuit de praktijk gewenst is. De taken op het gebied van preventieve en kortdurende hulpverlening zijn samengevoegd. Hier heb ik voor gekozen omdat de gewenste situatie bij verschillende taken met elkaar overeenkomen.

Taken smw-er	Smw-ers	Scholen
Accenten werkzaamheden	Meer duidelijkheid op de scholen over het takenpakket van het smw. Het takenpakket kan uitgebreid worden met bijvoorbeeld groepswork, opvoedkundige- en sociaal vaardig-	Meer bekendheid van de werkzaamheden van de smw-er bij ouders en leerkrachten.

²³ Opvoedcursus gevolgd door meerdere smw-ers van MDA.

	heidstrainingen. Een taak van de smw-er zou kunnen zijn om meer en vaker de cursus 'Opvoeden zo!' ²³ te geven.	
Normen en waarden	Ouders moeten de tijd nemen voor een juiste opvoeding. Zij verwachten teveel van de school.	Het geldt voor alle scholen dat het idealistisch is dat de smw-er meer tijd aan het aanleren van normen en waarden kan besteden. Alle scholen geven aan dat door tijdgebrek de huidige situatie moeilijk te veranderen is.
Preventieve hulpverlening	Klassikaal, aan leerkrachten en aan ouders kan er meer voorlichting gegeven worden. Pesten is een thema wat door meerdere smw-ers genoemd wordt. Het smw en de school missen veel doordat het smw niet vroegtijdig wordt ingeschakeld. Op scholen heerst onduidelijkheid over wat, welke instelling doet voor het kind. Tijdens het ib-overleg moet een structuur worden gevonden hoe de smw-er met de ib-er communiceert.	Op de Jenaplan wordt met projecten gewerkt en de smw-er kan een rol hebben om een bepaald project te introduceren in de klas. Wanneer van tevoren een duidelijke vraag en taak is omschreven, kan over de inhoudelijke functie van de smw-er meer voorgelicht worden. Scholen willen meer thema middagen organiseren met de smw-er. De smw-er zou meer tijd in de klas kunnen besteden aan observeren. De smw-er die pleinwacht houdt ziet meer dan een leerkracht die er iedere dag al staat. Door tijdgebrek ligt de prioriteit van het signaleren ergens anders. Wanneer de smw-er vaker aanwezig zou zijn, kan er preventiever gewerkt worden doordat er eerder iets met signalen gedaan kan worden.
Curatieve hulpverlening	Kortdurende hulpverlening (3-5 gesprekken) over gaan in licht ambulante hulpverlening (6-8 gesprekken). Verkorten van de wachtlijsten binnen het smw. Uitbreiding van het outreachend hulpverleners, zoals deelname aan het jeugdn netwerk, vinden smw-ers belangrijk. De aanwezigheid van de smw-er op school zou meer aan moeten sluiten op de tijden dat leerkrachten met vragen langs kunnen komen. Het aantal uren van de smw-er zou aan moeten sluiten op de problematiek op de scholen en niet op leerlingaantallen.	Minder curatieve en meer preventieve hulpverlening. Scholen denken aan het geven van bijvoorbeeld een opvoedcursus en meer aandacht geven aan probleemkinderen in de klas en hier een programma op richten om met het gedrag om te gaan. Door de tijdsdruk kan de smw-er niet alles begeleiden. De ib-er neemt taken over waar de smw-er niet soms van op de hoogte is. Dit zou voorkomen moeten worden. Op groepsniveau zou mogelijk meer gedaan kunnen worden. Bij een probleem in de klas is het beter om een hele groep te bereiken. De smw-er staat los van de groep en kan er mogelijk meer uit krijgen dan wanneer de leerkracht een cursus geeft. Een neutraal persoon binnen de groep is heel belangrijk. Het is ideaal wanneer er een opvoedcursus gegeven wordt, thema ochtenden en inlooppreekuur is. Door het beperkt aantal uren van de smw-er is dat niet realiseerbaar. Er zou meer tijd moeten worden besteed aan het doen van huisbezoeken bij de aanmelding van een kind. Een huisbezoek voegt iets toe aan het inschatten van de probleemsituatie. Er zou mogelijk meer tijd en ruimte gegeven worden aan schriftelijke verslaglegging zodat de smw-er en ib-er op de hoogte zijn wanneer één van beide niet aanwezig is.

Tabel 7: gewenste situatie smw-ers en scholen

Conclusies gewenste situatie

In het algemeen zijn de smw-ers en ib-ers het met elkaar eens dat de ib-er in veel gevallen niet goed weet wat zij van het smw kan verwachten. De oorzaak van dit probleem kan liggen aan een accentverschuiving. Alle smw-ers en 70% van de ib-ers zien een taak liggen in het geven van een sociaal vaardigheidstraining door de smw-er. Daarnaast zien zij het oplossen van het tijdgebrek als gewenste situatie. Gezien het beleid van Stichting MDA zijn er nog

geen caseload richtlijnen. Ook stedelijk zijn er geen caseload richtlijnen. Het caseload van de smw-er staat vast. Vanuit 50% van de scholen klinkt de vraag naar meer smw op school.

6.4 Mogelijke aanpak: opvoedcursus

Theorie Neeltje Scalongne	Praktijk smw-ers	Praktijk scholen
Een opvoedcursus op school geven kan positief werken. Het hangt van de basisschool af of deze openstaat voor een dergelijke cursus. De resultaten van de cursus zijn afhankelijk van de wijze waarop de cursus gepresenteerd wordt. Een opvoedcursus hoeft niet alleen op school gegeven te worden, maar kan bijvoorbeeld ook in een clubhuis gedaan worden.	Een opvoedcursus is een goede manier om ouders te begeleiden bij de opvoeding. Twee smw-ers vinden dat een cursus bedreigend over kan komen op ouders en juist af kan schrikken. Een smw-er bekijkt dit van een positieve kant en zegt dit stukje extra zorg, ouders kan laten zien dat school zich met de opvoeding bezighoudt. Bij het geven van een opvoedcursus heeft de school al in een vroeg stadium inzicht in hoe de opvoedsituatie eruit ziet. De school heeft indirect een rol en een preventieve vorm van hulpverlening. Alle smw-ers vragen zich af of de gezinnen waar echt grote opvoedproblemen afspelen afkomen op een opvoedcursus. Een smw-er noemt dat wanneer een gezin grote opvoedkundige problemen heeft en voor de rechter is gekomen een verplichte opvoedcursus onder de begeleiding valt.	Alle ib-ers staan positief tegenover een opvoedcursus. Vier ib-ers vragen zich af of de doelgroep die er hoofdzakelijk mee geholpen is meedoet. De Montessori school meent dat wanneer ouders zich aanmelden voor een opvoedcursus, daarmee aangeven niet goed op te kunnen voeden. Een opvoedcursus op de Vrije school verwacht een aanpak die aangepast is op de visie van Rudolf Steiner.

Tabel 8: visie over mogelijke aanpak uit theorie en praktijk

Conclusies mogelijke aanpak

Zowel mevrouw Scalongne als de smw-ers en ib-ers staan positief tegenover het geven van een opvoedcursus op de basisschool. Geen van hen vindt dat een dergelijke cursus een verplicht karakter moet hebben. De vraag is wel wie in aanmerking komt voor een opvoedcursus. Een opvoedcursus kan een positieve uitwerking hebben wanneer ouders zich vrijwillig melden. De smw-er kan in samenwerking met de school een opvoedcursus geven. Dit hoeft in eerste instantie niet op school, maar kan mogelijk ook in een buurthuis, plaatsvinden. Dit moet geen verplicht karakter hebben. Het schrikt ouders af omdat het hun onkunde kan benadrukken. Een opvoedcursus zal positief ontvangen worden op scholen. Er wordt op dit gebied niet gepraat over een sociaal vaardigheidstraining. Bij voorgaande vragen kwam het belang van een dergelijke training wel naar voren. Een mogelijke aanpak zou, in plaats van een opvoedcursus aan de ouders, ook een sociaal vaardigheidstraining voor kinderen kunnen bevatten.

7. Aanbevelingen

Wanneer ik de theorie van mevrouw Scalongne en de praktijk ervaring van de smw-ers en ib-ers naast elkaar leg kan ik een aantal conclusies trekken. Zo geeft mevrouw Scalongne aan dat een belangrijke taak van het smw is dat de smw-er de verschillen tussen ouders en school zo klein mogelijk maakt. In de praktijk blijkt dit ook een gewenste situatie te zijn. Echter door tijdgebrek is het niet altijd haalbaar om zorg te besteden aan het optimaliseren van dit contact. De tweede conclusie brengt mij tot de volgende aanbevelingen.

7.1 Normen, waarden en de morele opvoeding

In het algemeen heeft de smw-er op het gebied van het aanleren van normen en waarden te maken met een verschil tussen de school- en gezinssituatie waarin kinderen zich bewegen. De smw-er heeft een brugfunctie tussen school en gezin en is de aangewezen persoon om beide partijen met elkaar te laten communiceren. Wat ik Stichting MDA wil aanbevelingen is deskundigheidsbevordering en pr. met als doel het profileren van het smw. In het bijzonder kan gedacht worden aan een workshop waarbij zowel school als ouders bij aanwezig zijn. Aan het begin van het schooljaar gaan ouders met de leerkracht van hun kind in gesprek over normen en waarden. Ouders geven aan wat zij eronder verstaan en horen de visie van school. Op deze manier kunnen school en ouders met elkaar in discussie gaan over thema's als pesten, sociale vaardigheden en mogelijk ook thema's die aan de orde zijn in de wijk waarin de school zich bevindt. Hoe de workshop eruit moet zien, kan het beste worden bepaald in overleg met de school. De school weet waar de problemen vooral liggen. Ik zie dit als een nuttige gelegenheid dit jaarlijks terug te laten keren op de school. Klassen worden ieder jaar opnieuw samengesteld waardoor het voor de leerkracht belangrijk is dat vanaf het eerste begin duidelijkheid bestaat over de visie van de school en over de manier waarop school en ouders elkaar kunnen ondersteunen. Ik kies voor een workshop omdat dit geen belerend karakter heeft naar de ouders toe. Zij moeten niet het gevoel krijgen dat zij van school moeten leren. Het doel van de workshop is dat school en ouders van elkaar leren. Zij geven het kind tenslotte het goede voorbeeld en komen dichterbij elkaar wanneer er een goede communicatie is.

7.2 Preventieve hulpverlening

Op het gebied van preventieve hulpverlening zie ik een belangrijk aandachtspunt liggen. In het algemeen is gebleken dat op scholen veel onduidelijkheid heerst over de taken van het smw. In het bijzonder zou het smw bij de ib-er meer geprofileerd kunnen worden. Daarnaast zijn de werkzaamheden ook bij kinderen, ouders en leerkrachten niet altijd bekend. Om meer bekendheid bij de cliënt van het smw te krijgen, zou er gebruik gemaakt moeten wor-

den van het aantal beschikbare communicatie middelen. Ouders kunnen op verschillende manieren kennis maken met het smw. In het bijzonder denk ik aan het ontwikkelen van een folder, waarin de rol van de smw-er duidelijk beschreven staat. De kans hierbij is dat een folder tussen andere papieren terecht komt waarna het niet meer bekeken wordt. Een meer modernere techniek is via de e-mail ouders op de hoogte te brengen van het smw. Jaarlijks zou er een informatieve e-mail naar ouders kunnen worden verstuurd. Een andere mogelijkheid is een cd-rom te ontwikkelen waarop te zien en te horen is wat de werkzaamheden van het smw inhouden en wat zij voor kinderen, ouders en leerkrachten kan betekenen. Hierin wordt ook genoemd met welke instanties de smw-er samenwerkt zodat ouders en leerkrachten weten welke instantie waar voor staat.

7.3 Curatieve- en kortdurende hulpverlening

In het theoretisch kader komt naar voren dat curatieve hulpverlening het grootste deel van de werkzaamheden in beslag neemt. In de praktijk blijkt dit ook een taak te zijn waar veel tijd aan wordt besteed. Doordat het een veelvoorkomende taak is zou deze naar mijn idee zo optimaal mogelijk benut moeten worden. Kortdurend hulpverleners kan op twee manieren bekeken worden. Kortdurend hulpverleners en daarbij strikt houden aan de daarvoor vastgestelde drie tot vijf gesprekken, of dit traject minder strak opvolgen en wanneer het nodig is het traject met een maximum aantal gesprekken verlenen. Mijn aanbeveling bij de kortdurende- en curatieve hulpverlening is om de keus aan de smw-er te laten. Deze kan een inschatting maken of een hulpvraag lang of kort gaat duren. Wanneer blijkt dat tijdens het hulpverleners problemen aan de orde komen die eerder niet bekend waren, kan de smw-er zelf kiezen of zij doorverwijst of niet. De smw-er kan op deze manier de cliënt langer begeleiden en de cliënt hoeft niet opnieuw aan een traject te beginnen bij een andere hulpverlenende instantie.

Niet alleen de smw-ers, maar ook alle scholen geven aan dat er een zodanig tijdgebrek is dat bepaalde taken prioriteit krijgen en andere naar de achtergrond verdwijnen. Dit heeft ook te maken met het tijdstip waarop de smw-er op school aanwezig is. Mijn tweede aanbeveling is dat de scholen in samenwerking met de deelgemeente kunnen overwegen om meer SMW in te kopen. Vergeleken met de kostprijs zijn de smw-ers al efficiënt op school, maar dit is bij meer dan 50% van de scholen niet bekend. School en het smw komen op deze manier meer op één lijn en kunnen praktisch werken en zonder diensten van het smw te hoeven missen.

7.4 Mogelijke aanpak: opvoedcursus

De smw-er zou een grotere rol kunnen vervullen in het geven van een opvoedcursus. Een aantal smw-ers heeft de cursus Opvoeden Zo! gevolgd. Zij zijn zeer te spreken over deze cursus en zien het als hun taak hier iets mee te doen. Daarnaast is het geven van een sociaalvaardigheidstraining een mogelijkheid waar zowel smw-ers en scholen positief tegenover staan. Ik wil Stichting MDA aanbevelen een dergelijke cursus vast in het takenpakket van het smw aan te bieden aan scholen.

Bijlage

Bijlage 1 vragenlijst interview

Bijlage 2 bronvermelding

Bijlage 3 begrippenverklaring

Bijlage 4 artikel normen en waarden

Bijlage 1 vragenlijst interview.

Algemeen

1. Besteedt u tijd aan het aanleren van normen en waarden? Is deze tijd voldoende of komt u tijd tekort?
2. Welke taak heeft de smw-er hierin?
3. Welke taak zou de smw-er hierin kunnen hebben?
4. Wat vindt u ervan als er op basisscholen opvoedcursussen worden gegeven?
5. Vindt u dat dit verplicht moet worden gesteld aan ouders om te volgen?
6. Welke accenten liggen er op de werkzaamheden van de smw-er?
7. Kunt u aangegeven hoe de verhoudingen liggen tussen kortdurende hulpverlening en preventieve hulpverlening?

Morele Opvoeding

1. Wat verstaat u onder morele opvoeding binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een taak in de morele opvoeding en hoe ziet deze volgens u eruit?
3. Zou u die opvoedkundige taken anders willen zien? Zo ja, hoe?
4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Preventief:

Voorlichting

1. Wat verstaat u onder voorlichting geven binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een taak als voorlichter en hoe ziet deze er volgens u uit?
3. Zou u deze rol in de toekomst anders willen zien? Zo ja, hoe?
4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Signaleren

1. Wat verstaat u onder signaleren binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een signalerende taak en hoe ziet deze volgens u eruit?
3. Zou u in de toekomst deze taak anders willen zien? Zo ja, hoe?
4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Curatief:

1. Wat verstaat u onder curatief hulpverlening binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een curatieve taak en hoe ziet deze volgens u eruit?
3. Zou u in de toekomst deze taak anders willen zien? Zo ja, hoe?

4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Outreachend

1. Wat verstaat u onder outreachend hulpverleners binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een outreachende taak en hoe ziet deze volgens u eruit?
3. Zou u in de toekomst deze taak anders willen zien? Zo ja, hoe?
4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Consulteren

1. Wat verstaat u onder consulteren binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een consulterende taak en hoe ziet deze volgens u eruit?
3. Zou u in de toekomst deze taak anders willen zien? Zo ja, hoe?
4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Ondersteunen

1. Wat verstaat u onder ondersteunen binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een ondersteunende taak en hoe ziet deze volgens u eruit?
3. Zou u in de toekomst deze taak anders willen zien? Zo ja, hoe?
4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Belangen behartigen

1. Wat verstaat u onder belangen behartigen binnen het smw?
2. Heeft de smw-er een belangen behartigende taak en hoe ziet deze volgens u eruit?
3. Zou u in de toekomst deze taak anders willen zien? Zo ja, hoe?
4. Zijn er volgens u verschillen in de opvatting over deze taak tussen de school en het smw?

Bijlage 2 bronvermelding

Titelblad

Brochure Piramide van Zorg; 2003 uitgebracht door Samenwerking Onderwijs en Jeugdzorg

Literatuur

Schoolmaatschappelijk werk; Neeltje Scalongne; ISBN 90-313-2849-9

Praktijk gericht onderzoek in zorg en welzijn; Ferdie Migchelsbrink; ISBN 90-666-5363-9

De morele opvoeding van het jonge kind; Els Lodewijks-Frencken; ISBN 90-244-1343-5

Draaiboek School Maatschappelijk Werk '04; Dienst Stedelijk Onderwijs

Grondwet van de opvoeding; René Diekstra; ISBN 90-611-2822-6

Taakgerichte hulpverlening; Lou en Nel Jagt; ISBN 90-313-1978-3

Signalering in het maatschappelijk werk; Siny Sluiter; ISBN 90-313-2100-1

Artikelen

Opvoeder gevraagd; Volkskrant magazine 29 november 2004

Kinderen en omgaan met waarden en normen

Scripties

Schoolmaatschappelijk werk; M. Jones; Den Haag 2002-2003

Internet

www.goliath.nl; Partners in opvoeding in het basisonderwijs

www.oudersenopvoeding.nl; E-zine Jeugdzorg e-mail service

www.ouders.nl

[www.kennisnet/waarden en normen.nl](http://www.kennisnet/waarden-en-normen.nl)

www.oudersopvoedingenonderwijs.nl

Bijlage 3 begrippenverklaring

Belangen behartigen:	Het bekrachtigen van de positie van de cliënt door de inzet van de instelling.
Cliënt:	Het basisschoolkind in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar.
Consulteren:	Raadplegen.
Curatief hv:	Kortdurende hulpverlening gericht op behandelen van een probleem.
Moreel:	Het besef van goed en kwaad kunnen onderscheiden in denken, voelen en handelen. De gevoelskant en de denkkant zijn niet los te koppelen. Moreel besef moet uitmonden in moreel handelen.
Morele opvoeding:	Het handelen van de opvoeder dat tot doel heeft het vormen van het gevoel, het denken en de wil zodat een kind leert moreel te handelen.
Normen:	Afspraken en regels waardoor een waarde concreet gemaakt kan worden (eerlijkheid; je mag niet liegen, zelfstandigheid; dingen zelf leren doen).
Ondersteunen:	Steun geven aan de cliënt.
Outreachend hv:	Hulpverlening buiten de praktijk, het actief naar buiten toe treden van de smw-er.
Preventief hv:	Hulpverlening gericht op het voorkomen van problemen.
Signaleren:	Het systematisch op het spoor komen van en aandacht schenken aan tekorten en gebreken in regelingen en voorzieningen.
Taak:	Een opgave die uitgevoerd moet worden aan de hand van daarvoor geldende regels.
Voorlichten:	Informatie geven aan mensen die iets over een bepaald onderwerp willen weten.
Waarden:	Wat men belangrijk vindt, na wil streven, en waar men voor staat (eerlijkheid, zelfstandigheid).

Bijlage 4 artikel normen en waarden